

Luciferův efekt v českém vězeňství

Simona Svobodová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona Svobodová**
Osobní číslo: **H138115**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Luciferův efekt v českém vězeňství**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- psychologii zla: změny charakteru člověka pod tlakem okolností;
- člověka ve skupině: jak druzí ovlivňují naše chování;
- stanfordský vězeňský experiment;
- odolávání situačním vlivům a oslavu hrdinství;
- vědomí;
- emoce: proč cítíme to, co cítíme.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na působení Luciferova efektu ve vězeňství.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANDĚL, Jaroslav, ed. Luciferův efekt: střetnutí se zlem = The Lucifer effect: encountering evil: [Praha, 14.10.2011-2.1.2012], Dox. Praha: Dox Prague, 2011, ISBN 978-80-87446-12-6.

BARON-COHEN, Simon. Věda zla: nová teorie lidské krutosti. Vyd. 1. Brno: Emitos, 2014, ISBN 978-80-87171-37-0.

CUMMINS, Denise D. Záhady experimentální psychologie: co psychologové zjistili o myšlení, citech a chování člověka. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, ISBN 80-7367-173-5.

MIKŠÍK, Oldřich. Hromadné psychické jevy: (psychologie hromadného chování). Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0930-4.

ZIMBARDO, Philip G. Moc a zlo: sociálně psychologický pohled na svět. Břeclav: Moraviapress, 2005, ISBN 80-86181-80-4.

ZIMBARDO, Philip G. Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014, ISBN 978-80-200-2346-9.

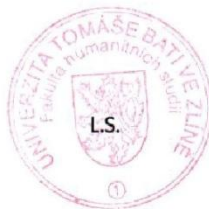
Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **4. prosince 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

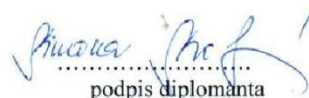
Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s přípoště-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 13. 2. 2016

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je Luciferův efekt v českém vězeňství. Práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické.

Teoretická část se zabývá definováním pojmů Luciferova efektu – jak se anděl stane ďáblem, rozbor osobnosti profesora Zimbarda a jeho Stanfordského experimentu – vznik, poznatky, etičnost a jeho pozitivní důsledky na společnost. Dále jsou v teoretické části zmíněny změny charakteru osobnosti pod tlakem okolností, práce psychologa Milgrama a jeho experiment a práce všestranného vědce Le Bona – charakteristika davu a vznik jeho zvláštních vlastností.

Cílem praktické části výzkumu bylo zjistit, co činí člověka špatným. Jaké vlivy dělají jedince zlým. Jestli je zlo obsaženo již dávno v jedinci nebo je to ovlivněno pobytem ve vězení.

Klíčová slova: Luciferův efekt, anděl a ďábel, moc a zlo, osobnost jedince a osobnost davu, experiment.

ABSTRACT

This bachelor's thesis topic is The Lucifer Effect in Czech penitentiary system. Thesis consists of two parts - theoretical and practical.

Theoretical part defines the concepts of The Lucifer Effect - how an angel transforms to Satan, analysis of personality of Dr. Zimbardo and his Stanford Prison Experiment - formation, knowledge, ethics and its positive consequences on society. Furthermore, the theoretical part mentions: the changes of personality under pressure of circumstances, the work of psychologist Milgram and his experiment and the work of scientist Le Bon - the characteristics of crowd and the formation of its special aspects.

Goal of the practical part of the research is to find out what makes good people do bad things. What influences make good people turn evil and also if evil is already part of one's personality and or if it's influenced by the imprisonment.

Keywords: The Lucifer Effect, Angel and Satan, power and evil, personality of the individual and crowd characteristics, experiment.

Děkuji PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph. D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, trpělivost a cenné rady poskytnuté při zpracování bakalářské práce.

Dále děkuji celé své rodině za její podporu a obětavou pomoc, kterou mi poskytli v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 LUCIFERŮV EFEKT – JAK SE ANDĚL STANE ĎÁBLEM.....	11
2 PROFESOR PHILIP GEORGE ZIMBARDO	14
2.1 STANFORDSKÝ VĚZEŇSKÝ EXPERIMENT.....	16
Tři důvody vzniku stanfordského experimentu.....	19
Poznatky stanfordského experimentu	19
Etika stanfordského experimentu	20
Pozitivní důsledky stanfordského experimentu.....	20
3 ZMĚNY CHARAKTERU OSOBNOSTI POD TLAKEM OKOLNOSTÍ	22
4 STANLEY MILGRAM - PSYCHOLOGICKÝ EXPERIMENT	26
4.1 MILGRAMŮV PSYCHOLOGICKÝ EXPERIMENT.....	26
5 GUSTAVE LE BON – PSYCHOLOGIE DAVU	30
5.1 CHARAKTERISTIKA DAVU.....	30
5.2 VZNIK ZVLÁŠTNÍCH VLASTNOSTÍ DAVU	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	33
6.1 METODY, CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ	34
6.2 VLASTNÍ VÝZKUM.....	35
6.3 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	54
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	61
SEZNAM TABULEK	62
SEZNAM GRAFŮ.....	63
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Touto teoretickou částí bych ráda uvedla svoji bakalářskou práci pod názvem Luciferův efekt v českém vězeňství, která se skládá z pěti kapitol. První kapitola, pod názvem Luciferův efekt – jak se anděl stane d'áblem. Jedná se o objasnění fenoménu Luciferova efektu, přičemž hranice mezi dobrem a zlem je velmi nejasná. Nelze vyloučit, že se z anděla může stát d'ábel.

V druhé kapitole bych ráda představila bádání profesora Philipa G. Zimbarda. Představuje, jak je velmi lehké se z původně dobré strany přivrátit ke straně zla. Dále jsem se dopodrobna věnovala jeho výzkumu, který provedl na Stanfordské univerzitě, a popsala jsem důvody vzniku experimentu, poznatky tohoto experimentu, a kapitolu jsem uzavřela pozitivními důsledky stanfordského experimentu.

Kapitola číslo tři se zabývá změnami charakteru osobnosti pod tlakem okolností. Lidé mají ve větším či menším rozsahu zastoupeny různé stránky osobnosti (například inteligenci, hrdost, poctivost nebo zlo) a naše jádro jsme schopni změnit, a to buď dobrým, nebo špatným směrem. Lze říci, že řízeným úsilím nebo vnějším zásahem v podobě neobvyklé události je možné některé vlastnosti získat. Tudíž je možné se naučit být dobrý nebo zlý bez zřetele na naše genetické vybavení, typ osobnosti nebo rodinnou historii.

Na otázku, kde se v obyčejných lidech bere zlo, je zaměřena kapitola čtvrtá. Uznávaný psycholog Stanley Milgram hledá odpovědi ve své práci o psychologickém experimentu, kde ukazuje, že pod vedením vůdce koná činy, které by za běžné situace neprováděl.

Kapitola pátá obsahuje podobné srovnání výzkumu klasika psychologie mas Gustava Le Bona, který razí teorii, že jedinec může naprosto změnit svoje vnitřní hodnoty, styl chování a inteligenci a stává se v mase davu průměrným zla schopným jedincem.

Má práce je zasvěcena převážně temnější stránce lidské přirozenosti. V následujících pěti kapitolách teoretické části jsem se snažila přinést dostatek podkladů pro to, že vysvětlovat chování člověka jeho dispozicemi je jen jednou možností. Zaměřila jsem pozornost na to, jak může být charakter osobnosti změněn vlivem okamžiku, kdy se zahájí působení situačních sil. Lidé a situace jsou obvykle ve vzájemném působení.

Mojí snahou bylo objasnit Zimbardovo vyjádření Luciferova efektu, kdy se nabízí základní otázka díla: Proč se dobří lidé mění v pachatele zla? Další otázky, které jsou podle profesora Zimbarda podstatné k pochopení lidské osobnosti, jsou následující: Co pobízí jedince k

určitému jednání? Co vymezuje lidské myšlenky a činy? Co stanovuje, že jsou někteří lidé morální a čestní, zatímco jiní lehce sklouznou k nemorálnímu chování a zločinu?

Cílem mé práce bylo zjistit, co činí člověka špatným, jaké vlivy dělají jedince zlým, zda je zlo obsaženo v osobnosti jedince nebo je spouštěčem až teprve pobyt ve vězení. Také se naskytuje otázka, do jak velké míry jsme osobnosti, které se nechají ovlivnit situací, okamžikem nebo příslušností k davu? Na tyto otázky se pokusím odpovědět v praktické části mé práce.

Výzkumů ohledně fenoménu Luciferův efekt bylo provedeno nespočet. Já jsem si pro svoji práci vybrala podle mého uvážení tři nejvýznamnější autory a pokusila se v teoretické části popsat jejich studie a doplnit je o teoretickou charakteristiku osobností dle vybraných psychologů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LUCIFERŮV EFEKT – JAK SE ANDĚL STANE ĎÁBLEM

„*Mysl je svým vlastním prostorem, a tak může vytvořit z ráje peklo či z pekla ráj.*“ Takto popisuje dobro a zlo John Milton ve svém duchovním eposu *Ztracený ráj* (2015). Naopak Dante (2015) považoval Luciferův hřích za tu nejtěžší formu „vlčího zla“. Je to člověk, v jehož nitru zraje jáma tak hluboká, že ji není možné naplnit jakýmkoliv množstvím peněz.

Profesor Zimbardo se ve své další knize nazvané *Luciferův efekt* snaží porozumět, kdy se dobří nebo obyčejní lidé začnou chovat špatně či zle. „*V dnešním světě je moc zla a jeho moc je velká.*“ (TŘEŠŇÁK, 2011, s. 50). Je důležité si položit základní otázku: „*Co dokáže člověka dostat na scesti?*“ (ZIMBARDO, 2014, s. 19). Je třeba podívat se na bytosti, které jsou zapojené do plnění každodenních úkolů, pracovních povinností, stereotypu a procházejí často náročnou zkouškou lidské povahy.

Úkolem bude se snažit porozumět, k jakým zvrátům v charakteru člověka dochází, když je vystaven mocným situačním vlivům. Například konkrétní případ odsouzeného Vladimíra Herbrycha, který na otázku, proč uškrtil starší paní vrátnou z ubytovny, kde bydlel, odpovídá, že si v podstatě za to mohla sama. Kdyby si neřekla o peníze, které v tu dobu Herbrych už neměl, a nevyhrožovala mu zavoláním policie, které chtěla namluvit, že ji chtěl znásilnit, mohla žít. „*A já jsem dostal strach, že půjdu zase do kriminálu, tak jsem ji uškrtil.*“ (VESELÝ, 2007, s. 117). Ruiz (2000) porovnává dva druhy emocí. Emoce, které oslabují, vycházejí ze strachu a emoce, které posilují, vycházejí z lásky. Lidé mají ve své osobnosti zastoupeny ve větší či menší míře různé stránky osobnosti, jako je inteligence, hrdost, poctivost či zlo. Zlo je něco, čeho jsme všichni za určitých podmínek schopni. (ZIMBARDO, 2014). Jádro osobnosti lze změnit a získat některé vlastnosti, a to buď dobrým, nebo špatným způsobem, a to v podobě zvláštní události. „*Stručně řečeno - dokážeme se naučit být dobří nebo zlí bez ohledu na naše genetické vybavení, typ osobnosti nebo rodinnou historii?*“ (ZIMBARDO, 2014, s. 21).

Sociální psychologové, jako je profesor Zimbardo, se snaží při objasňování příčin neobvyklého chování, vyhnout se rychlým úsudkům ohledně dispozic člověka. Pokud hledají smysl v jednání jedince, začínají vždy otázkami typu jak. Jaké důsledky mohly umocnit dané způsoby jednání? Jaké podmínky měly za důsledek vznik tohoto chování? O jakou situaci se z hlediska aktérů jednalo? Sociální psychologové se ve své podstatě ptají: „*Do jaké míry lze jednání jedince přičítat faktorům v jeho okolí, situačním proměnným a pod-*

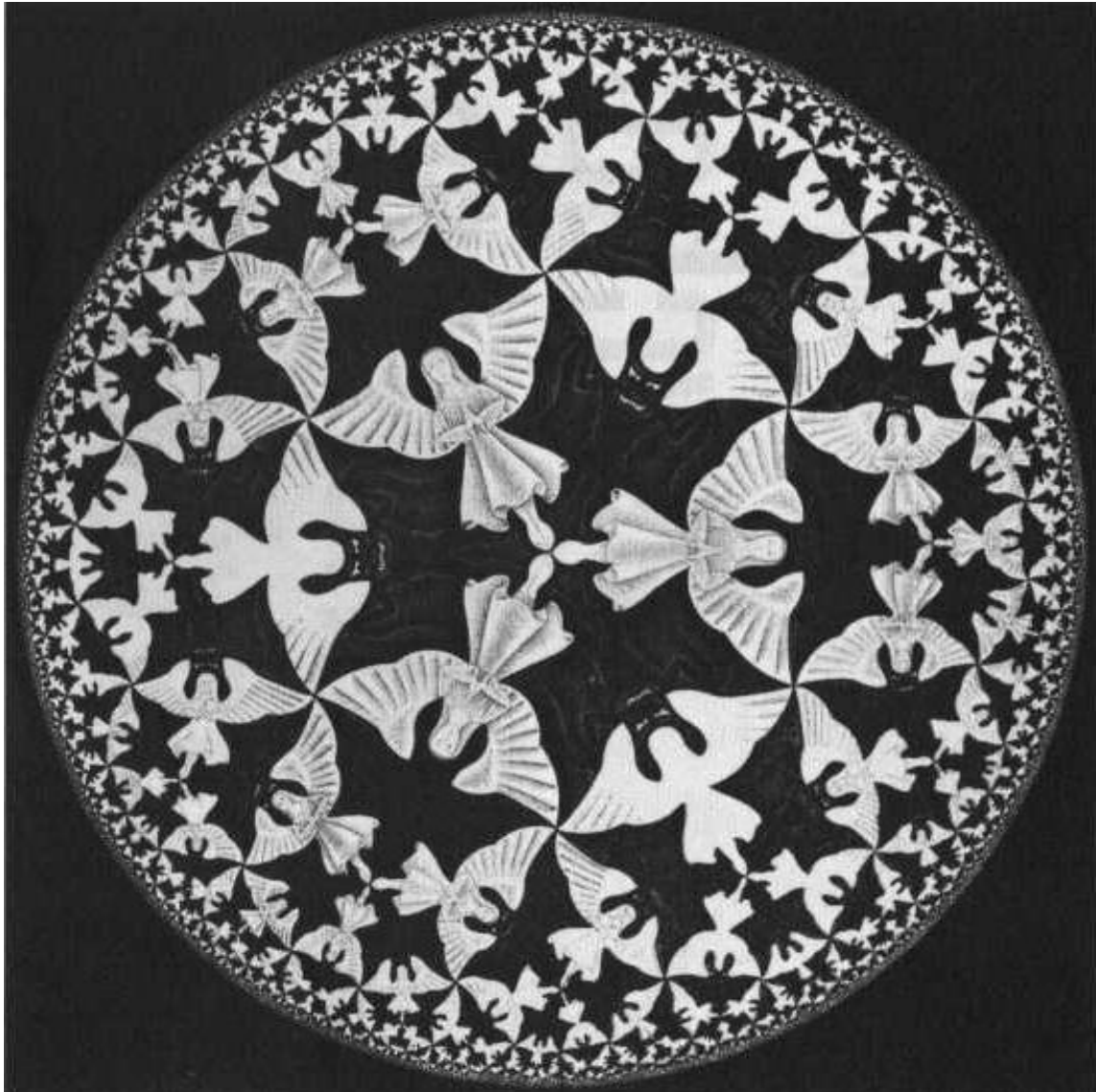
mínkám jedinečným pro dané prostředí.“ (ZIMBARDO, 2014, s. 22). Ruiz popisuje chování jako strach, že nebudeme za své chování odměněni, který se mění ve strach z odmítnutí. „*Strach z toho, že nesplníme očekávání druhých, nás nutí přetvařovat se.*“ (RUIZ, 1994, s. 24).

Těmto otázkám odpovídá případ Bílinská kauza s Antonínem Režňákem, který se svými komplici měli brutálně zavraždit mladou dívku. V tomto případě nejde mluvit o zločinu z podstaty, ale platí zde ono pověstné – ve špatný čas na špatném místě. Antonín Režňák v rozhovoru s Lubošem Xaverem Veselým uvádí: „*Já to беру jako svoje absolutní selhání. Když jsem přemýšlel zpětně, ani už nevím, co se mi honilo hlavou po tom, co se stalo. Přemýšlím tady nad tím už dost let. Nedokážu pochopit svoji nečinnost, to, že jsem nic nepodnikl, když se to stalo.*“ (VESELÝ, 2013, s. 137).

V článku s názvem Odkud pochází zlo? pokládá Jiří Fiala otázku původu zla zajímavým postřehem, který opisuje podstatu Luciferova efektu. Zlo bývalo připisováno působení d'ábla a padlých andělů, kteří to kdysi neměli vůbec jednoduché. Lidé totiž byli o jejich existenci přesvědčeni a usilovali o to, aby se dokázali před jejich vlivem ubránit. Poté ale d'ábel přišel na geniální, lépe řečeno d'ábelský trik. Přesvědčil lidi, že neexistuje. A tak se přestalo věřit ve zlo jako takové a veškeré zlo proto bylo připisováno zlým lidem. Součástí této d'áblovy taktiky také bylo vymazání z povědomí těch faktorů, jež směřují k takové proměně. Tyto prvky jsou smrtelné hříchy, jako je pýcha, lakomství, smilstvo, závist, nestřídmost, hněv a lenost. Fiala podotýká, že poslední jmenovaný je z nich zřejmě nejhorší a převádí jej na slovní obrat lhostejnost srdce. (FIALA, 2005).

Ruiz (2004) také popisuje dobro a zlo jako dva druhy andělů, jsou to andělé, kteří hovoří pravdu, a pak andělé, kteří lžou. Nabízí se dvě otázky, kterým andělem se rozhodneme být a jaké poselství se rozhodneme předat. Není možné sloužit dvěma pánům, nelze říkat pravdu a zároveň lhát. „*Když jsme žili v ráji, byli jsme andělé, kteří mluvili pravdu. Když jsme ochutnali jablko ze stromu poznání a v naší mysli se usadil padlý anděl, stali jsme se padlými anděly. Jsme padlí andělé, protože lžeme, ačkoli si to neuvědomujeme. Hlas padlého anděla je tak silný, že neslyšíme tichý hlas ducha, hlas lásky. Tento tichý hlas je vždy s námi. Dokud jsme neuměli mluvit, naslouchali jsme mu.*“ (RUIZ, 2004, s. 194).

Nizozemský umělec, Maurits Cornelis Escher byl známý svými kresbami a grafikami, ve kterých zobrazuje paradoxy perspektivního kreslení a rozvržení roviny na pravidelné obrazce.

Obr. 1. Escherův obrázek *Andělé a ďáblové*

(ESCHER, ZIMBARDO, 2014, s. 16)

Escherův obrázek poukazuje tři psychologické pravdy. Svět je plný dobra i zla - vždy to tak bylo, je i bude. Hranice mezi dobrem a zlem je velmi mlhavá. A v žádném případě není vyloučeno, že se z anděla může stát ďábel, a co je zřejmě ještě méně pochopitelné, i ďábel se může proměnit v anděla. (ZIMBARDO, 2014, s. 17).

Lhostejnost srdce je jedním z faktorů, který zkoumá Luciferův efekt. Profesor Zimbardo pokládá na stejnou úroveň zlo přímo spáchané a zlo dopuštěné. „*Kromě pachatelů zla existují téměř vždy i ti, kteří vědí, co se děje, a přesto nepomohou, neodporují zlu, a touto svou nečinností tam, kde by měli konat, dovolí zlu, aby pokračovalo.*“ (Zimbardo, 2014, s. 62).

2 PROFESOR PHILIP GEORGE ZIMBARDO

Profesor Philip George Zimbardo se narodil 23. března 1933 italským imigrantům bez dostatečného vzdělání v chudém a nebezpečném Bronxu v New Yorku. Na tom, aby se z něho stal celosvětově uznávaný sociální psycholog, se podílelo od jeho dětství mnoho faktorů. V pěti a půl letech dostal oboustranný zápal plic kombinovaný s černým kašlem a poslali ho do charitativní nemocnice pro děti s nakažlivými chorobami – nemocnice Parkera W. v New Yorku. V době bez penicilinu a pořádných léčiv byl Zimbardo uzavřený na pokoji s dalšími naříkajícími a kašlajícími dětmi asi šest měsíců. To byla pro Zimbarda první intenzivní lekce sociální psychologie. Poznával, jak lze dosáhnout pozornosti sestřiček, aby dostal víc cukru nebo másla, a také, aby se na něho nehněvaly, když je uprostřed noci zavolal. V kolektivu dětí se pokusil o vypěstování prvotních vůdcovských dovedností svým kouzlem, taktikou a svojí hrou nazvanou plavbou po egyptské řece na nemocničních postelích. (ZIMBARDO, 2005, s. 135).

Zasvěcení do sociální psychologie v akci proběhla poté, co se jeho rodina přestěhovala do jedné z nejhorších částí ghetta. V Jižním Bronxu byly levné nájmy a jeho rodina žila pouze ze sociálních dávek. Zimbardo byl jako dítě svojí rodinou nazýván souchotinářskou konstrukcí, což pro něj znamenalo vylepšovat umění vycházet s druhými a zdokonalovat dále svoji taktiku získávání přízně. „*Mimo jiné bylo nutné pochopit, kdo má moc správnout se s tou správnou klikou a zároveň se vyhnout mládeži skutečně nebezpečné, která se dostávala do malérů. Nováčci přitom museli projít iniciačními rituály.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 136).

Jeho první publikace ve vědeckém časopise, když studoval sociologii na Brooklyn College, se týkala právě pozorování rostoucích konfliktů mezi černochoy a Portorikánci, kteří se spolu s nimi ocitli na spodních příčkách žebříčku nižší třídy. Dále se věnoval tříletému pozorování chování krys. Tento výzkumný projekt dokončil a publikoval ve čtyřech článcích o exploračním chování. Ale hlavní silou, která Zimbarda přilákala zpět k sociálně psychologickému zaměření, byl neobyčejný seminář Jacka Brehma a Boba Cohena, kteří se zabývali novou teorií kognitivní disonance. „*Byl jsem úplně fascinován, jak pár jednoduchých předpokladů a několik principů může vést k zajímavým předpovědím, které vůbec nejsou samozřejmé. Navíc to bylo v kontrastu s tím konvenčně racionálním duchem, který v 50. letech na všech psychologických odděleních Yale panoval.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 138).

Rok před maturitou navštěvoval školu v Severním Hollywoodu, kde ho ale jeho spolužáci kompletně zavrhlí. V této škole totiž platil Ital za naprostého exota a ještě k tomu nepřidaly pomluvy, že patří do newyorské mafie. Dokonce z toho šoku dostal psychosomatické astma, které bylo až tak vážné, že to rodinu donutilo se přestěhovat zpět do Bronxu, kde dokončil Střední školu, na které byl vždy oblíbený. Tam se také poprvé setkal se Stanleyem Milgramem, se kterým se bavil se o věcech, které oba zajímaly. Stanley byl nejchytřejší z celé třídy, Zimbardo si s ním povídal o jeho zážitcích ze Severního Hollywoodu a Bronxu, přemýšleli, jestli šlo v první řadě o něco v něm, anebo o celkovou situaci. „*Takže tady máme jeden z prvních případů, kdy jsme se oba snažili vysvětlit chování v pojmech situace versus dispozice.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 140).

Milgramova pozoruhodná série experimentů s poslušností a Zimbardovy výzkumy ukázaly, jakým způsobem dokáže situace ovládat lidi. Milgram dokázal, že autorita vyvolává krajní poslušnost a může vést lidi třeba i k zabití, k činům, jakých by se za běžných situací nikdy nedopustili. Zimbardovo pojetí ukazuje, čeho je možná instituce a jak je schopna navodit podobně dramatické změny chování, a to i bez dominantní osoby, která by řídila situaci. Milgram ukázal, že moc autority dokáže vzbudit slepou poslušnost vůči této autoritě. Naopak Zimbardova práce byla zaměřena na to, co nastane, když se lidi ocitnou v situaci, kde funguje pouze moc. V obou případech jsou patrné okamžité změny jednání člověka.

Zimbardo aktivně dopomohl k reputaci Stanfordu jako nejlepší školy pro výuku psychologie v Americe. Radí mladším kolegům, jak vést kvalitní přednášku, jak upoutat a vzbudit pozornost, jak kromě poznatků předávat životní moudro a humanistické poslání profese psychologa. Zimbardo byl mnohokrát oceněn za svůj přínos oboru, který rozvíjí, čestnými doktoráty a profesními oceněními a je volen do významných vědeckých asociací.

V současnosti se Zimbardo zabývá tématy, jako je kognitivní disonance, přesvědčování a změny postojů, ovládání mysli druhých lidí, psychopatologie, výzkumného aplikování hypnózy, psychologie času, a v neposlední řadě tématem nesmělosti. Zimbardo je popularizátorem, který s velkou osobní i profesní odpovědností předává vše, co psychologie odhalila. Utvořil webové stránky, na kterých odhaluje výsledky psychologických výzkumů laické veřejnosti. V roce 2002 vykonával významnou funkci presidenta Americké Psychologické Asociace a v roce 2005 byl zvolen předsedou Rady prezidentů amerických vědeckých společností. (ZIMBARDO, 2005).

Zimbardo se aktivně zajímá o Českou republiku a její demokratický rozvoj, opakovaně přispěl do českých vědeckých časopisů, zejména do Psychologie dnes. Několikrát se sešel s prezidentem Havlem na mnoha společných tématech, i když každý z jiného pohledu, život v pravdě, a svobodě, osobní odpovědnost za stav světa, občanská angažovanost, vězení těla a vězení ducha, role utlačovaných a bezmocných, význam dramatu, téma nesmělosti, slušnost a další. Díky svému celoživotnímu směru na zdokonalení věcí lidských na národní i mezinárodní úrovni se stal laureátem VIZE 97, Nadace Dagmar a Václava Havlových. Muzeu katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy daroval po revoluci historickou památku: originální vězeňský úbor, který byl použitý při stanfordském vězeňském experimentu, kdy v roce 1971 originálním způsobem poukázal na to, jakou moc může mít situace. „*O aktuálnosti tohoto klasického pokusu svědčí i fakt, že po zadání slova „experiment“ nejpopulárnějšímu světovému internetovému vyhledávači google.com se z téměř 49 milionů nejrůznějších stránek na prvním místě vybaví právě internetové stránky PrisonExp.org o stanfordském vězeňském experimentu. Měly od roku 1999 přes 25 milionů návštěv, to je 25 tisíc každý den.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 161, pozn. překl.).

2.1 Stanfordský vězeňský experiment

Klid letního nedělního rána v Palo Alto byl nečekaně rozbit sirénou. Městem proběhla vlna hromadného zatýkání univerzitních studentů, kterým byla nasazena pouta, sděleny informace o jejich právech a následně byli odvečeni na policejní stanici. Tímto aktem se vracíme zpět, do 14. srpna 1971.

Pokusnými osobami byli většinou čerství absolventi letních kursů na Stanfordu a Berkley, kteří odpověděli na inzerát v místních novinách. Inzerát pátral po dobrovolnících pro výzkum života ve vězení, který měl trvat nejdéle 14 dnů a měl být odměněn částkou 15 dolarů za den. Vybraných sedmdesát studentů bylo pozváno k psychologickým testům a pohovoru. Profesor Zimbardo byl v roli vedoucího výzkumného projektu a také hrál roli ředitele věznice. Následně se projevilo toto rozhodnutí velmi chybné. „*K účasti na experimentu jsme z přihlášených zájemců vybrali dva tucty těch, kteří se jevíli nejzdatnější a nejnornější ve všech sledovaných parametrech. Ty jsme potom metodou náhodného přiřazení rozdělili do skupin „vězňů“ a „dozorců“, aby mezi oběma skupinami na počátku experimentu nebyl žádný významný rozdíl.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 124).

Nastávající dozorcí nám napomohli vytvořit v suterénu katedry psychologie improvizovanou věznici. Vše bylo jako v pravé věznici, mříže ve dveřích, temné samoty, chodba pro-

měněná ve vězeňský dvůr a přilehlá hala v kanceláře personálu, otvory pro skryté pozorování, videokamery, do cel byly umístěny odposlechové mikrofony a fungovaly i místnosti pro návštěvy vězňů. Dozorci byli vybaveni vojenskými uniformami, tmavými brýlemi a obuškami z místního armádního obchodu a školením, ve kterém jim byly stanoveny hranice pro jejich zacházení s vězni. Obě skupiny obdržely formuláře o experimentu, které účastníci podepsali, jehož zadání znělo, že pokud se dostanou do skupiny vězňů, může se stát, že budou porušena některá jejich základní lidská práva a bude jim nabídnuta pouze základní strava a základní zdravotní péče.

Budoucí věžňové obdrželi pokyn nacházet se v neděli doma. Po následném nečekaném policejním zatčení byli dopraveni do vybudovaného vězeňského areálu. Následně byli podrobeni ponižujícímu rituálu, který se nelišil od standardních vězeňských a vojenských postupů. „*K iniciaci vězňů do nové role patřilo, že byli svlečeni, odvšiveni a dostali vězeňské šaty – bílé rubáše s výraznými čísly, čapky z nylonových punčoch (ty napomáhaly jednotnému vzhledu a iluzi ostříhaných vlasů), na nohy „vietnamky“, symbolický řetěz na kotník a žádné spodní prádlo. Vězni směli o sobě i o druhých mluvit pouze neosobně, pomocí vězeňských čísel.* (ZIMBARDO, 2005, s. 124).

Výzkumná data pro experiment byla přebírána z denních záznamů pozorování a rozhovorů, videonahrávek chování všech zúčastněných. Oběma skupinám trvalo celý den, než si na danou roli zvykli. Zvrat nastal hned druhý den, kdy se několik vězňů vzbouřilo proti omezení jejich svobody a začali ponižovat dozorce. Ti následovně dostali instrukce, aby si s danou situací poradili podle vlastního uvážení. Vzpouru se podařili uklidnit a dozorcům se dostali do podvědomí vězňů jako negace. „*Dozorci vězně trestali různými způsoby: svlečením do naha, hodinovými pobyty na samotce, omezením jídla, zabavením polštářů a pokrývek, nucením ke cvičení kliků a různým bezúčelným činností.*“ (ZIMBARDO, 2005, s. 125).

Dozorci byli tak důmyslní, že vytvořili celou vězňovnu, která sloužila pro nejméně vzpurné vězně, kterým se dostávalo vybraného jídla. To okamžitě vyvolalo vlnu nedůvěry a podezřívavosti mezi vězni. Profesor Zimbardo ve své knize *Moc a Zlo* popisuje, jak se svým týmem pozorovali a zdokumentovali, že donucovací agrese dozorců i jejich taktika ponižování a dehumanizace vězňů rostla každým dnem. Členové výzkumného týmu jim museli často připomínat, aby se takového zneužívání zdrželi. Přesto dozorcům několikrát za noc vězně sadisticky budili nástupy a šikanovali je pod záminkou, že to dělají, aby se vězni dobře naučili svá

čísla. K nejhorším násilnostem docházelo, když se dozorcí domnívali, že výzkumný tým spí a oni nejsou pod pohledem.

Negativní účinky šikany a projevy moci ze strany dozorců se na věznicích podepsalo. První vězen, znám pod číslem 8612, musel být okamžitě propuštěn už po 36 hodinách, protože jeho stresové reakce začaly mít patologický charakter. „*Tento vězeň (jeden z vůdců první vzpory) otrásl svými spoluvězni výrokem, že se z experimentu nikdo nedostane, i kdyby o to výslovně požádal. Tato nepravdivá hláška proběhla vězením a změnila pokus ve „vězení, které místo státu spravují psychologové“.* Pod tímto vlivem někteří vězni zvolili strategii naprosté poslušnosti a slepě, skoro jako chodící mrtvolky, zombie, plnili každý příkaz. (ZIMBARDO, 2005, s. 126).

Jinému vězni byla žádost o propuštění komisí šestnáctkrát zamítnuta a vězeň zareagoval psychosomaticky, a to výrazkou po celém těle. Následně mu bylo propuštění schváleno. Další vězeň se pokoušel napodobit vězně číslo 8612 tím, že trpí duševními poruchami s cílem vynutit si propuštění. Toto se po čase experimentu opakovalo i u jiných vězňů a vždy propuštění dosáhli.

Vytvořené vězení nebylo odloučeno od společnosti. Z různých důvodů ho navštívily přibližně stovky lidí, ať již ze soukromých důvodů, nebo měli sehrát určitou roli. Dále Zimbardo uvádí, že studii psychologické dynamiky vězeňského života navrhli na dva týdny, experiment museli zrušit již po šesti dnech. Mnoho vybraných mladíků, kteří se z počátku jevíli jako normální, se začalo chovat patologicky, ať už jako bezmocní vězni anebo sadističtí, všemocní dozorcí.

Rozdílly byly i mezi dozorcí. Někteří byli sadističtí, ale našli se takoví dozorcí, aniž by ponižovali a týrali vězně. Právě tito dozorcí drželi vězně na uzdě. Vězňové si chtěli jejich náklonnost zachovat. Děsili se, že by dobří dozorcí mohli odejít.

Luboš Xaver Veselý ve své knize *Doživotí* (2007) pokládá Otovi Biedermanovi otázku: „*Říká se, že kriminál každého člověka změní. Platí to u tebe? Ano, to se říká, a já si myslím, že u většiny lidí k tomu opravdu dochází. Bohužel se to ale týká nejen vězňů, ale i vězeňského personálu. Ale určitě to člověka změní od základu. Někdy to ale ani není třeba. U někoho stačí, když se změní jen částečně. Je jen směla, že to tady funguje v obou směrech, lze se zde změnit k lepšímu, ale také se lze stát ještě horším, než jakým byl člověk venku.*“ (VESELÝ, 2007, s. 40).

Tři důvody vzniku stanfordského experimentu

- Ukázalo se, že obyčejní lidé mohou být velmi snadno svedeni k antisociálnímu chování v situaci, kdy se buď sami cítili anonymně anebo měli možnost vnímat druhého jako nepřítele, jako „podlídi“, nebo jen jako objekty. Zimbarda zajímalo, co by se stalo, kdyby bylo možné dát dohromady všechny uvedené procesy:
 - Umožnit některým subjektům pocit deindividuace
 - Jiné subjekty dehumanizovat a vytvořit tak „totální prostředí“ kontrolovaného experimentu. To byl hlavní důvod, proč se výzkum prováděl.
- Blízkým koncepčním důvodem byla touha ověřit jiným způsobem tezi, že vliv sociální situace je mocnější než individuální dispozice, tentokrát však bez klíčové autoritativní figury, jak ji je možno znát z Milgramových experimentů s poslušností. Zimbardův experiment se spíše zaměřil na vliv rolí, pravidel, symbolů skupinové identity.
- Pedagogicky studie experimentu vycházela z kursu sociální psychologie, který profesor Zimbardo vedl. Svě studenty povzbuzoval k rozmanitým cvičením a otočení rolí. Právě jedním z témat kurzu byla psychologie vězení, které si vybrala jedna skupina studentů. Podařilo se jim utvořit imitaci věznice s překvapivou dramatickostí účinku. To vnučilo nápad, zda je možné vyvolat tolik patologie, či jestli byla určitá dávka abnormality v účastnících, kteří si z deseti možností vybrali právě tematiku vězení. Mechanismus sebevýběru mohl být odstraněn jen kontrolovaným experimentem. A proto se uskutečnil Stanfordský vězeňský experiment. (ZIMBARDO, 2005, s. 128).

Poznatky stanfordského experimentu

- Na jedince mohou mít silný vliv některé situace, které vyvolají nepředvídatelné chování.
- Největší situační potenciál je v jejich novosti, když chybí dřívější zkušenost. Odhad budoucího chování vychází z typických reakcí v minulosti.
- Síla situace je v nejednoznačnosti zadání rolí. Nová pravidla vybízejí k činům, které by za jiných okolností byly semknuty zákony, morálkou a etikou.
- Hraní rolí může mít naprosto realistický dopad. Osnovu scénáře pro roli vězně či dozorce bral každý zúčastněný z vlastní zkušenosti s mocí a bezmocí. V tomto ex-

perimentu se na rozdíl od Milgramova experimentu účastníci nemuseli svoje role učít, učinila to za ně sama společnost.

- Dobré lidi lze přinutit ke zlu.
- Lidskou povahu lze mocnými okolnostmi transformovat tak dramatickým způsobem, jako se Dr. Jekyll měnil v Hyda. Jde o formaci lidského charakteru. (ZIMBARDO, 2005, s. 129).
- Jakmile je možné podtrhnout základní rysy životní reality, nabudou výsledky značné zobecnitelnosti.
- Hraní rolí lze využít ke zlepšení metod výběru lidí pro speciální úkoly.
- Psychologové musí překročit hranice své akademické role a stát se advokáty sociálních změn svých výzkumů.
- Věznice jsou místa, která oslabují humanitu, ničí ušlechtilost lidské povahy a dále rozšiřují míru zla. Jsou stejně destruktivní jak pro vězně, tak i pro dozorce.

Etika stanfordského experimentu

Na otázku, zda byla studie neetická, je možné odpovědět „ano“ i „ne“. „Ne“, protože studie respektovala zásady etické komise, zkoumané osoby byly předem informovány o svých omezeních. Další „ne“ lze říci, protože profesor Zimbardo sám předčasně ukončil tento experiment i přes námitky dozorců. A „ano“, bylo to neetické, protože trpěli lidé a dalším lidem bylo dovoleno je ponižovat. Další „ano“, kdy mohl být experiment ukončen již druhý den, po propuštění prvního vězně, který se nervově zhroutil. Důvodem, proč se tak nestalo, byl střet zájmů profesora Zimbarda vzniklý dvěma rolemi: jednak byl jako vedoucí výzkumu strážcem etiky, jednak jako ředitel věznice horlivě usiloval o zachování jejího chodu.

Pozitivní důsledky stanfordského experimentu

- Tato studie svým „tlakem situace“ otrásla tezí, že jednání je především určeno dispozičními faktory.
- Výsledky experimentu přesvědčili americké zákonodárce ke změně zákona o vazbě mladistvých. A to tak, aby mladiství nebyli umístováni společně s dospělými vězni z důvodu prevence násilí.
- Výsledky experimentu v mnoha vojenských a policejních složkách ovlivnily výcvik dozorců i personálu psychiatrických léčen.

- Carlo Prescon, penitenciární konzultant, který ve vězení strávil 17 let, se za posledních 25 let nemusel vrátit a žil jako spořádaný občan. Přednášel na školách, měl vlastní program v rozhlase. Profesor Zimbardo je přesvědčen o tom, že zlepšení jeho sebepojetí bylo přímým důsledkem jeho výzkumu. (ZIMBARDO, 2005, s. 133).
- Doug Korpi, vězeň číslo 8612, který se jako první nervově zhroutil a musel být propuštěn již po 36 hodinách, byl tak podnícen ztrátou sebekontroly, že napsal disertaci o studu a vině. Korpi získal doktorát v oblasti klinické psychologie a dnes pracuje jako forenzní psycholog.
- Craig Haney absolvoval studia na Stanfordu a obdržel doktorát z práv a psychologie. Je výborným konzultantem v oblasti soudních sporů. Jako jeden z mála právníků obhajuje vězně ve skupinových soudních přích.
- Christina Maslah je profesorkou psychologie na Berkeley. Zkušenosti ze Zimbardova vězeňského experimentu Maslah dále použila ve svých výzkumech, jako byl syndrom vyhoření nebo ztráta lidskosti u zaměstnanců ve zdravotnictví. Právě ona je hlavní osobou, která dala podnět k předčasnému ukončení experimentu.
- *„Mohl bych snad uzavřít tím, že na tomto čtvrtstoletí starém experimentu přece jen bude něco, co má trvalou hodnotu nejen pro sociální psychology, ale také pro veřejnost. Jsem potěšen, že se mým kolegům a mně skutečně podařilo veřejnosti zajímavě a dramaticky prozradit něco z tajemství psychologie, a to i přesto, že jde o poznatek, který naši představu o lidské povaze spíše zneklidňuje.“* (ZIMBARDO, 2005, s. 133).

3 ZMĚNY CHARAKTERU OSOBNOSTI POD TLAKEM OKOLNOSTÍ

„Osobnost je individuální jednota člověka, je to jednota jeho duševních vlastností a dějů, založená na jednotě těla a utvářená a projevující se v jeho společenských vztazích.“ (TARDY, 1964, cit. podle ZÁHORSKÁ, 2007, s. 29).

Opravdové zlo nekonají pouze jedinci, nýbrž soustavy systémů, které paradoxně páchají zlo na lidech prostřednictvím lidí. *„V systému se rodí to nejhorší zlo. Systém zabíjí, systém korumpuje, systém jde do války, lidé do války nechtějí.“* (TŘEŠŇÁK, 2011, s. 50.) Odpovědnost jedince za zlo se rozměňuje v anonymitě systému a davu, a není koho potrestat. Systém davu hraje svoji roli v knize Michela Foucaulta (1975), který píše, že hlavní postavou při ceremonii veřejné popravy byl lid. Reálná a bezprostřední přítomnost davu byla požadavek pro uskutečnění popravy, protože poprava v tajnosti by neměla příliš smyslu. *„Davy mají malou schopnost uvažovat, ale naopak jsou velmi dobře uzpůsobeny k činům“* (Le Bon, 1994, s. 2). Především šlo o vystupňování účinku hrůzy v podívané na působení moci. V tomto výstupu hrůzy je role lidu dvojnásobná. Lid jako divák je přizván, aby sledoval děj na pranýři. Pranýře, šibenice a popraviště jsou umístěny na veřejných prostranstvích nebo kolem cest, proto jsou mrtvá těla popravených ukazována několik dní poblíž míst, kde byly spáchány zločiny. *„Nestačí, aby o nich lidé věděli, ale aby je viděli na vlastní oči. Proto, aby měli strach, také však proto, že musí být svědky, jakoby ručiteli trestu.“* (FOUCAULT, 2000, s. 99-100).

Docent Jůzl ve své práci penitenciaristika a penologie (2012) popisuje práci mladého českého filozofa Antonína Doláka (Jůzl, 2012). Společnost by neměla delikventy a posuzovat jako viníky, ale napravovat a chápat jen jako nemocné, tedy jednající proti společenským zájmům. Obhájci svobody volby se domnívají, že delikvent spáchal svůj přečin dobrovolně a svobodně, nic ho k tomu nevedlo. Tudíž je od základu zkažený, protože byl svobodný a dokázal spáchat nějaký špatný čin. Oproti tomu deterministé jeho činy omlouvají negativním působením a optimisticky tvrdí, že pokud lze tyto špatné vlivy odstranit, může se delikvent změnit. *Jistě, některé genetické determinace nebo determinace z raného dětství jsou neodstranitelné, ale v tomto se shodují jak zastánci determinismu, tak i zastánci svobodné vůle.“* (Dolák, cit. podle Jůzl, 2012, s. 14)

Náprava odsouzeného pachatele souvisí více s jeho osobností než s působením výchovných prostředků během jeho pobytu ve vězení. O návrat do normálního života usilují ti

pachatelé, kteří prožívali pocity viny za to, co se odehrálo, a odnětí svobody vnímali jako důsledek svého činu. A však tyto postoje jsou typické pro pachatele nedbalostních trestních činů, u nichž je trestný čin náhodnou epizodou, nikoli akt spáchaný po chladnokrevné kalkulaci a bez lítosti ke vzniklým následkům. „*Trest funguje tam, kde pachatel vnímá svoji vinu. Pocit viny předpokládá normálně rozvinutou osobnost.*“ (ČÍRTKOVÁ, 2009, s. 94).

Jan Práško a kol. (2003) líčí charakter jako získanou složku osobnosti, která se utváří během raného vývoje. Osobnost definuje docent Vízdal (2005) jako integrovaný systém vyznačující se jednotou psychického a tělesného, psychického a sociálního a jednotou všech psychických funkcí. Jestliže je tento harmonický systém duševního života člověka narušen, dochází k rozporuplnému jednání. „*Jde o rozpor mezi slovy a činy člověka, k neočekávanému chování, případně až k rozporu osobnosti, jak tomu je například u schizofrenie, kdy se člověk považuje za různé osoby.*“ (Vízdal, 2005, s. 7). Charakter se rozvíjí působením vnějších vlivů, především blízkých mezilidských vztahů a temperamentu. Ale dominantním prvkem pro rozvoj charakteru se stává nápodoba a skupina lidí, do níž je člověk pevně zapojen. Lze se domnívat, že člověk, podobně jako zvířata má nejméně čtyři vrozené afekty, kterými jsou vztek, strach, smutek a radost. „*Významným faktorem je zvláště vzájemná důvěra mezi rodiči a jejich dětmi, neboť tento faktor nejvíce koreluje se silou ega a s morální stabilitou jedince.*“ Práško a kol., 2003, s. 25).

Lidé s hysterickou strukturou osobnosti velmi lehce ztrácejí kontrolu nad svými emocemi pod tlakem okolností. Příčinou výkyvů jejich emocí je přehánění nebo idealizace, jako například absolutní láska, velkolepý partner, fantastičtí přátelé nebo jedinečné až mimořádné děti. Taková přehnanost nemůže unést realitu. Nepříjemné stavy, rozladění a úzkost vedou k pocitům, že si nemohou důvěřovat. Hysterici často prožívají strach ze zla a temnoty, mají děsivé sny a ataky paniky. Ztráta kontroly nad zlostí a zuřivostí je velmi snadná. Hysteriky není snadné v návalu emocí uklidnit. Pocit prázdnoty je nutí k jednání. Cokoliv se musí stát, raději spor než snášet prázdnotu. „*Úzkosti se u nich dostavují náhle a bez zjevného důvodu. Takový život je nejistý, nevypočitatelný.*“ (RÖHR, 2009, s. 95).

U pojmu mnohočetná osobnost se předpokládá, že postižená osoba trvale mění svoji identitu a žije v ní různé charakterové osobnosti současně. Tato osoba je nedostižitelná pro okolí, protože není možné v kontaktu nastolit žádnou závaznost. Kdykoliv by mělo dojít k domluvě v zcela jasné souvislosti, obrátí dotyčná osoba roli. Nová osobnost se přičiní o spletení a hra může opět začít. (RÖHR, 2009, s. 99).

Mezi trvalé, vrozené osobnostní dispozice patří i psychopatie, která člověka posouvá mimo normu. Mezi normou a psychopatií se dále definují akcentované osobnosti a anomální osobnosti. Psychopatie stejně jako oba další typy odchylek od normy, jsou u pachatelů trestné činnosti velmi časté. Nositel této poruchy má pravidelně se opakující problémy v sociálním prostředí a okolím je pokládán za podivína. (MATOUŠEK, 1998).

Psychologické vyšetřování vězňů shledává statisticky podstatné rozdíly mezi nimi a nevězněnými lidmi v následujících rysech. Vězni:

- mají sníženou sebekontrolu
- mají nižší toleranci k chování jiných lidí
- mají nižší odpovědnost za svoje chování
- mají vyšší impulzivitu
- jsou méně přátelští
- jsou méně zralí
- častěji mají pocit nadřazenosti
- jsou více zaměřeni na sebe

(Přehled je sestaven podle Adlerové a kol., 1991 cit. podle Matoušek, 1998, s. 31)

„Tyto odchylky od normy korespondují s tradičně používanými psychiatrickými diagnózami. Odlišení biologických kořenů těchto charakteristik od vlivu rodiny a jiných prostředí je ale nesnadné – například nepřátelské chování může být stejně dobře reakcí na velmi nepříznivé podmínky, v nichž člověk vyrůstal, může být projevem vrozené dispozice a může být reakcí na nepříznivé prostředí, například vězení, v němž se člověk právě nalézá.“ (MATOUŠEK, 1998, s. 31).

„Snížená úroveň rozumových schopností se opakovaně prokazuje průzkumy mladých i dospělých lidí, kteří se ocitají se ve vězení a nápravných zařízení. Disponujícím faktorem je i pohlaví jedince, protože muži se podle dostupných studií dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy, a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti.“ (MATOUŠEK, 1998, s. 34).

Vyšší agresivita mužů vede k značnému rozdílu v mužské a ženské kriminalitě. Tato agrese je dána mužským pohlavním hormonem testosteronem ovlivňujícím činnost mozku a utváření těla. Grafy znázorňující výskyt kriminality u mužů podle věku přesně kopírují křivky sexuální aktivity mužů podle věku, u obou případů je nárůst kolem 18 až 22 let. (MATOUŠEK, 1998).

Znalci sociální deviace pokládají různé psychické poruchy a abnormality za příčiny sociálně deviantního chování a propojují kriminalitu s určitými typy osobnosti. Podle Sochůrka (2009) je to zvláště výrazné u jedinců, kteří trpí různými formami poruchy osobnosti, sexuálních deviantů a podobně. „*Za ústřední téma psychologických úvah je však třeba považovat osobnost člověka, zejména intelekt, charakter, temperament, schopnosti, vlastnosti i způsoby a formy jeho vnějších projevů – chování, jednání, postoje atd. Psychologové (psychiatři) proto řeší problematiku poruch pudů, poruch socializace, poruch emocí, vůle a dalších funkcí psychiky. To vše zejména z hlediska duševního zdraví jedince ve spojení s jeho fungováním ve společnosti.*“ (SOCHŮREK, 2009, s. 25).

Pro porozumění sociální patologie je efektivní blížit se především s teorií špatně uspořádané struktury psychiky individua podle R. L. Jenkinse:

- Typ I. – **nesocializované agresivní individuum** – tento typ osobnosti užívá násilí, je vzdorovitý, má destruktivní sklony, je nespolehlivý, agresivní, útočný a impulzivní, negativně naladěný vůči svému okolí. Jeho resocializace je velmi obtížná.
- Typ II. – **socializovaný agresivní** – je méně nepřátelský a méně agresivní než typ I. Dává přednost pochybné společnosti. Tento typ je také někdy označován, jako socializovaný delikvent, je charakteristickým příkladem člena gangu z velkých měst. Je výchovně ovlivnitelný.
- Typ III. – **do sebe ponořený disforik** – příliš ostýchavý a uzavřený jedinec. Na své vlastní vnitřní konflikty reaguje neuroticky, je přecitlivělý, bázlivý, sociálně nejistý a úzkostný.
- Typ IV. – **nezralý, s nedostatkem pozornosti** – v dětství se vyskytuje ADHD (porucha osobnosti s hyperaktivitou). (SOCHŮREK, 2009, s. 27).

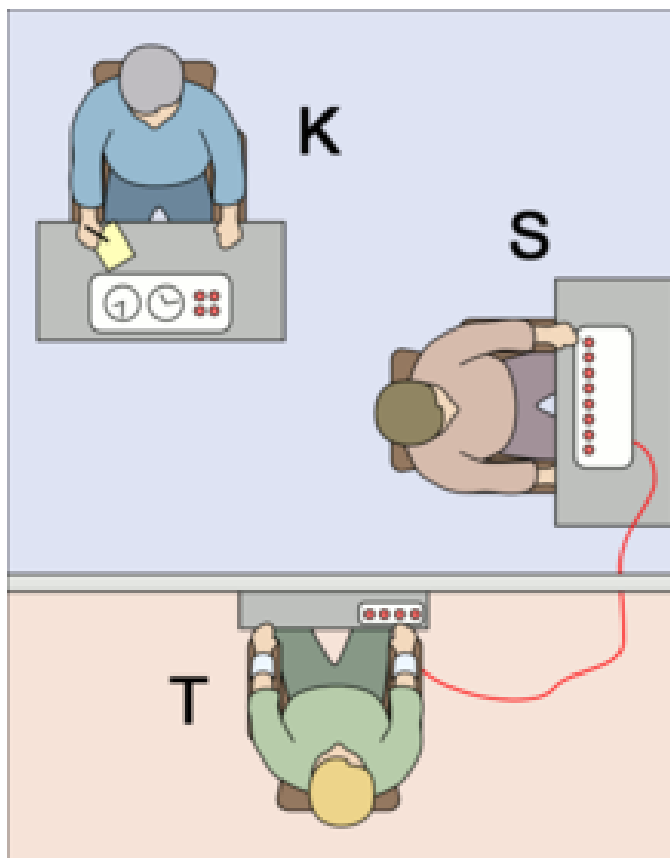
4 STANLEY MILGRAM – PSYCHOLOGICKÝ EXPERIMENT

Stanley Milgram je jeden z nejslavnějších psychologů minulého století. Narodil se v roce 1933 v židovské rodině v Newyorském Bronxu. Otcova rodina žila v Evropě, kde čelila vzrůstajícímu antisemitismu. Jako malý hoch se svým otcem poslouchal rádio, aby se dozvěděl o životních podmínkách své rodiny. Bronx však také nebylo idylické místo pro život, a tak malý Stanley poslouchal nejenom hrůzy o nenávisti vůči vlastní rase v Evropě, ale viděl i nepříznivé životní podmínky lidí na ulici a obrovskou kriminalitu, která zničila společně s drogami nemálo životů. S židovským národem byl spojen po celý život. V roce 1958 napsal Johnu Stafferovi, že *„Mým opravdovým spirituálním domovem je střední Evropa. Měl jsem se narodit do německy mluvící židovské komunity v Praze v roce 1922 a umřít v plynové komoře o nějakých dvacet let později. Tomu, že jsem se narodil v nemocnici v Bronxu, nikdy neporozumím.“* (Blass, 2009 cit. podle kzamysleni.cz).

Na tamní střední škole chodil do stejné třídy jako P. Zimbardo (2005). Následně vystudoval vysokou školu. Nejprve studoval politologii, ale změnil rozhodnutí a přešel na Harvard studovat sociální psychologii, která ho doslova pohltila. Na Harvardu se potkal s dalšími velikány psychologie – G. Allportem a S. Ashem, kteří ho už v té době ovlivnili svým úspěšným studiem konformity. V dubnu 1961 začalo soudní řízení s nacistickým válečným zločincem Adolfem Eichmannem, který byl o rok později popraven. Byl tak jediným případem trestu smrti v dějinách Izraele. *„Psycholog Stanley Milgram se rozhodl, že se pokusí najít odpovědi na výše zmíněné otázky a započal sérii jedněch z nejdůležitějších a nejkontroverznějších psychologických experimentů naší doby.“* (Lacko, 2014, kzamysleni.cz)

4.1 Milgramův psychologický experiment

Tento pokus byl proveden na Univerzitě v Yale. Adepti pokusu odpověděli na inzerát v místních novinách, kde se uvádělo, že se jedná o experiment zkoumající vliv bolesti na učení. Účastníci byli seznámeni s další zkoumanou osobou, která však ve skutečnosti byla pomocníkem experimentátora. Následně byli rozděleni do dvojic „učitel – žák“, kdy už dopředu byly dané role a to tak, aby se učitelem stal skutečný respondent.

Obr. 2. *K = experimentátor, T = oběť, S = učitel*

(Lacko, 2014, kzamysleni.cz)

Žák byl následně zaveden do vedlejší místnosti, kde byl připoután na křeslo. Učitelovo místo bylo v pokoji opatřeném mikrofonom a reproduktorem. K dispozici měl 30 tlačítek (15V - „lehký šok“, 300V - „kritický šok“ až 450V - XXX). Učiteli byl vedením experimentu svěřen úkol, aby pokládal žákovi otázky. Tomu za každou chybnou odpověď náležel elektrický šok. Síla elektrických šoků narůstala s přibývajícými chybnými otázkami. Učitel byl ubezpečen, že ačkoliv mohou být některé šoky extrémně bolestivé, nemohou oběť (formálně nazývanou žákem) poranit. Žák samozřejmě žádné elektrické šoky nepřijímal. To vše se ale učitel dozvěděl až na konci celého experimentu. Elektrický generátor byl zhotoven totiž jako věrná kopie opravdového generátoru, vydával realistický zvuk elektřiny.

Elektrický šok se stále více zvyšoval, neboť žák stále více chyboval. Z reproduktoru bylo slyšet sténání žáka bolestí, dokonce se doprošoval ukončení experimentu, avšak experimentátor vyzýval učitele, aby nepřestával a pokračoval v plnění úkolu. „Viděl jsem postar-

šího a zprvu vyrovnaného podnikatele, který sebevědomě a s úsměvem vstoupil do laboratoře. Během dvaceti minut se z něho stala cukající koktavá troska, která si rychle blížila k nervovému zhroucení. Neustále si tahal ušní lalůček a kroutil si ruce. V jedné chvíli si bouchl pěstí do čela a zamumlal: *Bože, zastavme to!*“ A přesto i nadále reagoval na každé slovo experimentátora a poslouchal až do konce.“ (Milgram, 1974 cit. podle Lacko, kzamysleni.cz).

Výsledky pokusu byly ohromující. Všichni respondenti dosáhli hranice 300V, a rovných 26 lidí, tedy neuvěřitelných 65 %, pokračovalo v experimentu až do konce. Po experimentu byl všem účastníkům vysvětlen pravý smysl výzkumu a jeho význam pro budoucí studium. Experiment byl následně ještě několikrát zopakován v jiných variacích. (SLATER, 2008).

Předtočená audionahrávka reakcí žáka při aplikaci šoku:

- 75 voltů – *Au!!!*
- 90 voltů – *Au!!!*
- 105 voltů – *Au!!! (hlasitěji)*
- 120 voltů – *Au!!! Hej, to opravdu bolí!*
- 135 voltů – *Ááúú!!!*
- 150 voltů – *Aúúú! Asistente! Už dost. Chci odtud pryč. Řekl jsem vám, že mám srdeční obtíže. Moje srdce se začíná ozývat. Pusťte mě odtud, prosím! Začínám mít srdeční obtíže! Odmítám pokračovat. Pusťte mě.*
- 165 voltů – *(křičí) Aúúú!!! Pusťte mě!*
- 180 voltů – *(křičí) Aúúú!!! Nemohu vydržet tu bolest. Pusťte mě odtud!*
- 195 voltů – *Aúú! Pusťte mě odtud. Pusťte mě odtud. Mám srdeční potíže. Pusťte mě! Nemáte právo mě zde držet! Pusťte mě! Pusťte mě odtud! Pusťte mě! Mám srdeční potíže! Pusťte mě! Pusťte mě!*
- 210 voltů – *Aúú! Asistente! Pusťte mě odtud! Už toho mám dost! Už nechci v tom pokusu pokračovat.*
- 225 voltů – *Aúúú!!!*
- 240 voltů – *Aúúú!!!*
- 255 voltů – *Aúúú!!! Nechte mě odejít.*
- 270 voltů – *(křičí, sténá) Pusťte mě odtud. Pusťte mě odtud. Pusťte mě odtud. Pusťte mě. Slyšíte?! Pusťte mě odtud.*
- 285 voltů – *křičí, sténá*

- 300 voltů – (křičí, sténá) *Absolutně odmítám odpovídat dál. Pusťte mě odtud. Nemůžete mě tu držet. Pusťte mě. Pusťte mě odtud.*
- 315 voltů – (intenzivní křik, sténání) *Řekl jsem, že odmítám odpovídat. Už nejedu v tomhle pokusu!*
- 330 voltů – (intenzivní dlouhotrvající křik, sténání) *Pusťte mě. Pusťte mě odtud. Mám srdeční obtíže. Pusťte mě, povídám! (hystericky) Pusťte mě odtud. Pusťte mě odtud. Pusťte mě odtud. Nemáte právo mě tu držet. Pusťte mě. Pusťte mě. Pusťte mě. Pusťte mě. Pusťte mě. Pusťte mě odtud. Pusťte mě. Pusťte mě.*
- 345 – 435 voltů – (ticho)
- 450 voltů – (ticho)
- 450 voltů – (ticho)
- 450 voltů – (ticho)
- *Experimentátor ukončuje pokus po aplikaci tří šoků po 450 V. (HONZÁK, 2010 cit. podle Lacko, psychologie.cz)*

5 GUSTAVE LE BON – PSYCHOLOGIE DAVU

K hlubšímu proniknutí do tématu mé práce jsem se rozhodla posoudit zlo z různých odborných pohledů od více autorů. Po profesorovi Zimbardovi a uznávaném psychologovi Milgramovi, jsem vybrala klasika psychologie mas Gustava le Bona.

Gustave le Bon (1994) byl francouzský všestranný vědec 19. století. Zabýval se sociologií, sociální psychologií, fyzikou (psal o černém světle, fosforeskovaní, o vlnění), medicínou, etnografií a archeologií. Hodně cestoval, ve státních službách poznal Orient a Indii. Zajímal se o staré východní civilizace a moderní společnost.

Své poznatky názorně přirovnával k francouzské revoluci. Člověk v davu je jako automat, který se chová na základě toho, kdo ho ovládá. Jedinec nabývá v davu pocitu moci, která mu dovoluje povolit pudům, které by musel potlačit, kdyby byl sám. Dav je anonymní a tím i neodpovědný. Jedinec svým pobytem v davu schází na žebříčku civilizace o několik stupňů níže, až se stává pudovou bytostí.

Tato kniha se stala jednou z nejvýznamnějších děl autora. Její obsah rád studoval i Adolf Hitler, jak je uvedeno na přebalu knihy. (LE BON, 1994).

5.1 Charakteristika davu

V klasickém slova smyslu znamená dav shromáždění jakýchkoliv osob bez ohledu na jejich národnost, povolání nebo pohlaví a bez ohledu na náhodu, která je seskupila dohromady. *„Davy nehromadí inteligenci, ale průměrnost.“* (LE BON, 1994, s. 11)

Avšak z psychologického pohledu nabývá slovo dav zcela jiné rozměry. Shromáždění lidí má naprosto nové vlastnosti, než mají jednotlivci, kteří dav vytvořili. Jednotlivé osobnosti mizí a city a myšlenky všech složek jsou zaměřeny společným směrem. Utváří se společná duše, která má velmi jasné vlastnosti. *„Z pouhého seskupení se stalo to, čemu z nedostatku dokonalejšího pojmenování říkám dav organizovaný nebo chcete-li, dav psychologický. Ten pak tvoří jednu bytost a je podroben zákonu duševní jednoty davů.“* (LE BON, 1994, s. 13).

Nejvýraznější jev, kterým je vyznačován psychologický dav je, že jako ucelený dav vytváří kolektivní duši, ať jsou jedinci jako samostatná jednotka jakkoliv odlišní svým způsobem života. Tato duše umožňuje společné cítění, myšlení a jednání, které je naprosto odlišné od jednání jednotlivce.

„Je snadné zjistit, do jaké míry se jedinec v davu liší od jedince osamocené, nejněsnější však je objevit příčiny tohoto rozdílu.“ (LE BON, 1994, s. 16).

5.2 Vznik zvláštních vlastností davu

- První příčinou je, že jedinec nabývá v davu pocit nepřekonatelné moci, která mu umožňuje ulevit pudům, které by jako jedinec potlačil, protože mizí pocit zodpovědnosti.
- Druhá příčina je duševní nákaza. Je to vlastnost, která je naprosto odlišná jeho přirozené povaze a člověk je jí schopen výhradně a pouze, když je součástí davu.
- *„Třetí příčina je zdaleka nejdůležitější, poněvadž podmiňuje v davovém jedinci zvláštní vlastnosti, naprosto odporující vlastnostem osamocené jedince.“ (LE BON, 1994, s. 18).*

Závěrem je důležité si ujasnit, co je příčinou, že jedinec ztratí svoji vědomou osobnost a naslouchá příkazům hypnotizéra. Tyto příkazy jsou naprosto odlišné jeho pravé povaze, tudíž se jedná o zcela protichůdné jednání jeho činů. Jedinec je po nějaké době strávené uprostřed jednajícího davu přiveden do stavu, kdy se stává otrokem hypnotizéra davu, který jedince ovládá podle své libosti. *„Vědomá osobnost zmizela a vůle a úsudek jsou ztraceny. City a myšlenky jsou zaměřeny směrem, určeným hypnotizérem. Takový je asi stav jedince, který je součástí davu. Není si již vědom svých činů.“ (LE BON, 1994, s. 19).*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce jsme se zaměřili na dotazníkové šetření ve Věznici Rapotice a zkoumaným reprezentativním vzorkem byli odsouzení muži.

Věznice Rapotice leží 30 km západně od Brna. Rozkládá se v lesích na pozemku o celkové výměře téměř 100 ha a dotýká se území obcí Rapotice, Lesní Jakubov a Újezd u Rosic. Areál v evidenční hodnotě 563 milionů korun přebíralo Ministerstvo spravedlnosti od Ministerstva obrany v září 2005. V letech 1989 – 2003 fungoval celý objekt jako základna raketového vojska Armády ČR. Vazební věznicí Brno se stal objekt Rapotice 15. 09. 2005. Od 1. 7. 2009 se objekt Rapotice změnil na základě nařízení ministryně spravedlnosti ČR č. 1/2009 na samostatnou věznici. Prvních dvacet odsouzených bylo do Rapotic eskortováno 4. září 2006. Věznice je profilována pro odsouzené muže v typu zařazení s dohledem a dozorem. Současná kapacita věznice je 777 odsouzených. (VSČR.cz)

Vojenský útvar vznikl v dubnu 1989 jako Protiletadlová raketová skupina S-200 VEGA 76. protiletadlové brigády. Úkolem této brigády byla protivzdušná obrana Brna. Základna byla vyzbrojena ruskými raketami S-200 VEGA s doletem 265 km a výškovým dosahem 40 km. Bunkry pro rakety byly klimatizované a vybavené speciálními rampami, k nimž vedli koleje, které byly vybaveny automatickým nabíjením pro střely S-200 VEGA. (VSČR.cz)

Obr. 3. Věznice Rapotice

(ŠÍMOVÁ, 2009, *Jak se žije v rapotickém kriminále*. IDnes.cz)

6.1 Metody, cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Profesor Gavora o výzkumu napsal. „*Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky.*“ (GAVORA, 2000, s. 11).

Pro uskutečnění výzkumu jsem si vybrala kvantitativní výzkum. „*Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru (stupeň). Číselné údaje se dají matematicky zpracovat. Je možné je sčítat, vypočítat jejich průměr, vyjádřit je v procentech nebo použít další metody matematické statistiky (vyjádřit směrodatnou odchylku, korelační koeficient, statistickou významnost mezi dvěma nebo více výsledky apod.). Zastánci kvantitativně orientovaného výzkumu jsou hrdí na možnost precizního a jednoznačného vyjádření výzkumných údajů v podobě čísel.*“ (Gavora, 2000, s. 32).

K získání informací od vybraného vzorku vězňů z věznice Rapotice jsem použila metodu dotazníkového šetření. Dotazník je nejrozšířenější výzkumnou technikou a podstatou je zjištění dat o respondentovi. (SKUTIL, 2011).

Dotazník, který jsem použila ve svém výzkumu, je vlastní, s uzavřenými otázkami a anonymní.

Cílem výzkumu bylo zjistit, co činí člověka špatným. Jaké vlivy dělají jedince zlým. Jestli je zlo obsaženo již dávno v jedinci, nebo je chování ovlivněno pobytem ve vězení.

Podle M. Skutila (2011) se hypotézou chápe předpoklad, tvrzení či podmíněný výrok o vztazích mezi dvěma a více proměnnými. Je to odpověď na výzkumnou otázku, musí být ověřená a měla by zahrnovat dvě alternativy (platí – neplatí). Hypotézy jsou základem kvantitativně orientovaných výzkumů. Chráska (2007) uvádí, že nelze empirickým důkazem jednoznačně a definitivně dokázat hypotézu.

Na základě prostudování odborné literatury jsem se pokusila stanovit tyto čtyři hypotézy, Hypotézy byly na základě získaných vyplněných dotazníků vyhodnoceny.

H1: Činí jedince agresivní až pobyt ve vězení?

H2: Nachází se zlo v jedinci již před pobytem ve vězení?

H3: Lze pomocí poradenství, duchovních a sociálních pracovníků přispět k eliminaci Zimbardova Luciferova efektu?

H4: Lze se ve vězení bránit jeho negativním vlivům?**6.2 Vlastní výzkum**

Dotazník obsahuje 19 otázek, které se skládají z tvrdých a měkkých dat. Všechny otázky jsou uzavřené (příloha 1). Tvrdá data se týkají věku, vzdělání, rodiště a rodinného stavu odsouzených mužů. Měkká data jsou zaměřené na jejich pobyt ve vězení a na vztahy, jaké mají s rodinou a okolím.

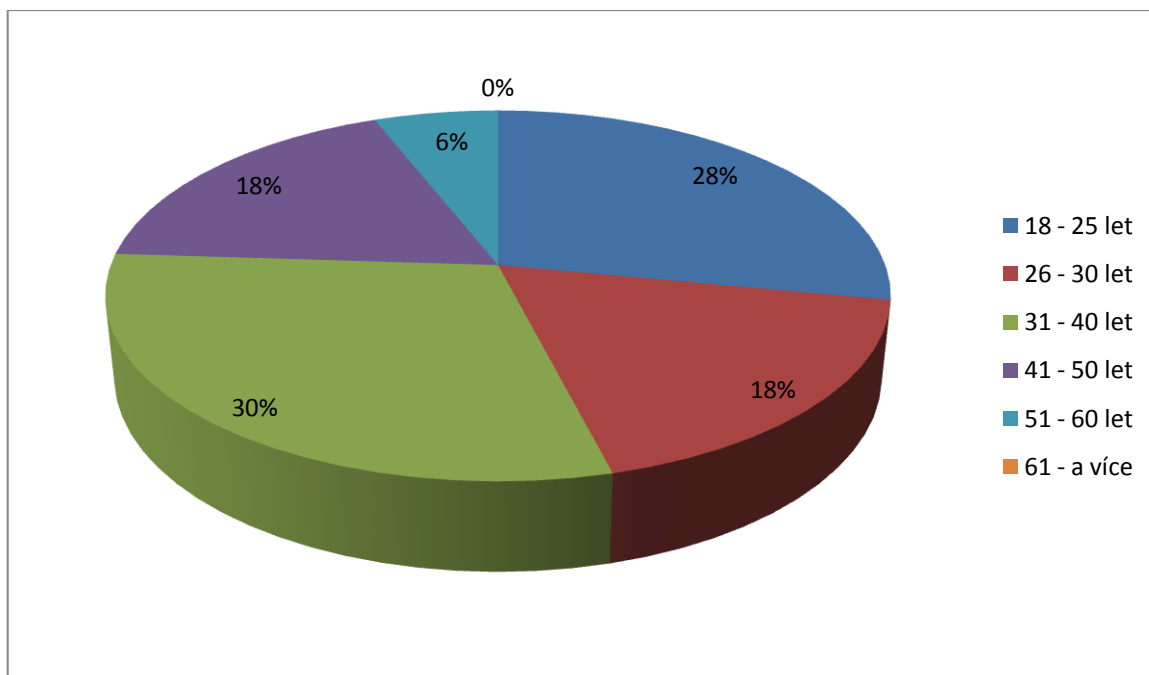
Do vazební věznice Rapotice bylo předáno 50 kusů dotazníku a zpět se vrátil kompletní počet vyplněných dotazníků. Při následné kontrole úplnosti vyplněných údajů jsem nemusela vyřadit žádný z dotazníků.

Otázka číslo 1 se týkala věku odsouzených. Touto otázkou jsme se pokusili zjistit, která věková kategorie je nejvíce kritická. Z celkového počtu 50 odsouzených, kteří dotazník vyplnili, bylo 14 odsouzených ve věku 18 – 25 let, ve věku 26 – 30 let bylo 9 odsouzených, ve věku 31 – 40 let bylo 15 odsouzených, ve věku 41 – 50 let bylo 9 odsouzených, ve věku 51 – 60 let byli 3 odsouzení a ve věku 61 – a více nebyl žádný z odsouzených vězňů. Překvapením bylo vysoké procento odsouzených v nejnižším věku.

Tabulka č. 1. Věk odsouzených.

Věk	Odpověď	Procenta
a) 18 – 25 let	14	28%
b) 26 – 30 let	9	18 %
c) 31 – 40 let	15	30%
d) 41 – 50 let	9	18%
e) 51 – 60 let	3	6%
f) 61 – a více	0	0%
Celkem	50	100%

Graf č. 1. Věk odsouzených

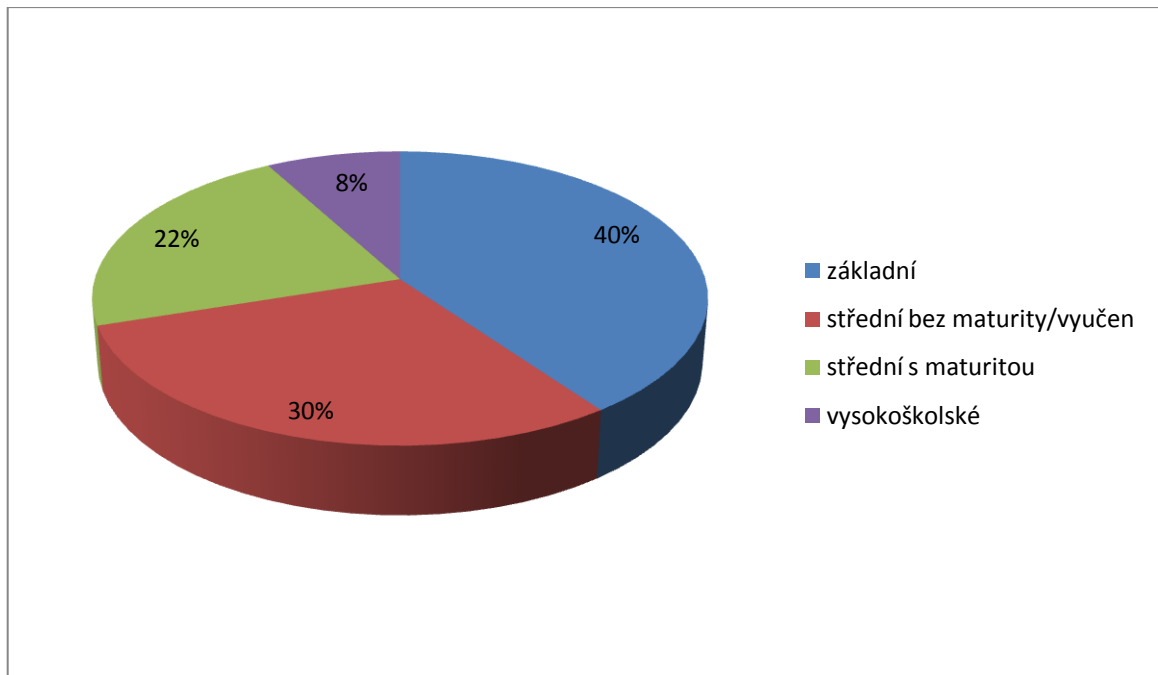

Otázka číslo 2 se týkala dosaženého vzdělání odsouzených vězňů. Tato otázka nám sloužila k zjištění, jaké nejvyšší dosažené vzdělání mají odsouzení vězni. 20 odsouzených odpovědělo, že mají pouze základní vzdělání. Tato odpověď nebyla překvapující a byla očekávaná. Střední bez maturity mělo 15 odsouzených, střední s maturitou mělo 11 odsouzených a vysokoškolského vzdělání dosáhli pouze 4 odsouzení vězni.

Tabulka č. 2. Dosažené vzdělání odsouzených vězňů.

Vzdělání	Odpovědělo	Procenta
a) základní	20	40%
b) střední bez maturity	15	30%
c) střední s maturitou	11	22%
d) vysokoškolské	4	8%
Celkem	50	100%

Graf č. 2. Dosažené vzdělání odsouzených vězňů.

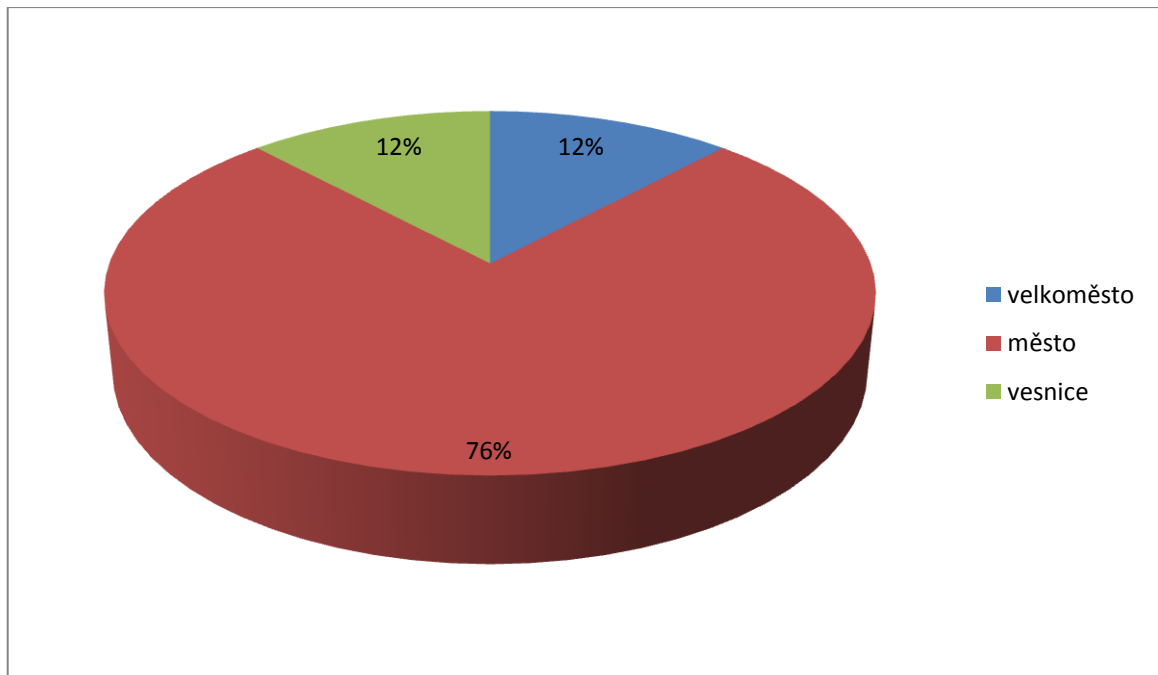

Otázka číslo 3 se dotázaných respondentů ptala na rodiště. V této otázce jsme se pokusili dobrat, zda vězni pocházejí častěji z měst či vesnic. Podle polohy, kde se nacházíme, jsme předpokládali, že převaha odsouzených bude právě z měst. Což se nám potvrdilo v 76%. 6 dotázaných odpovědělo, že pocházejí z velkoměsta, 38 respondentů pochází z města a pouze 4 vězni pochází z vesnice.

Tabulka č. 3. Rodiště.

Rodiště	Odpovědělo	Procenta
Velkoměsto	6	12%
Město	38	76%
Vesnice	6	12%
Celkem	50	100%

Graf č. 3. Rodiště.

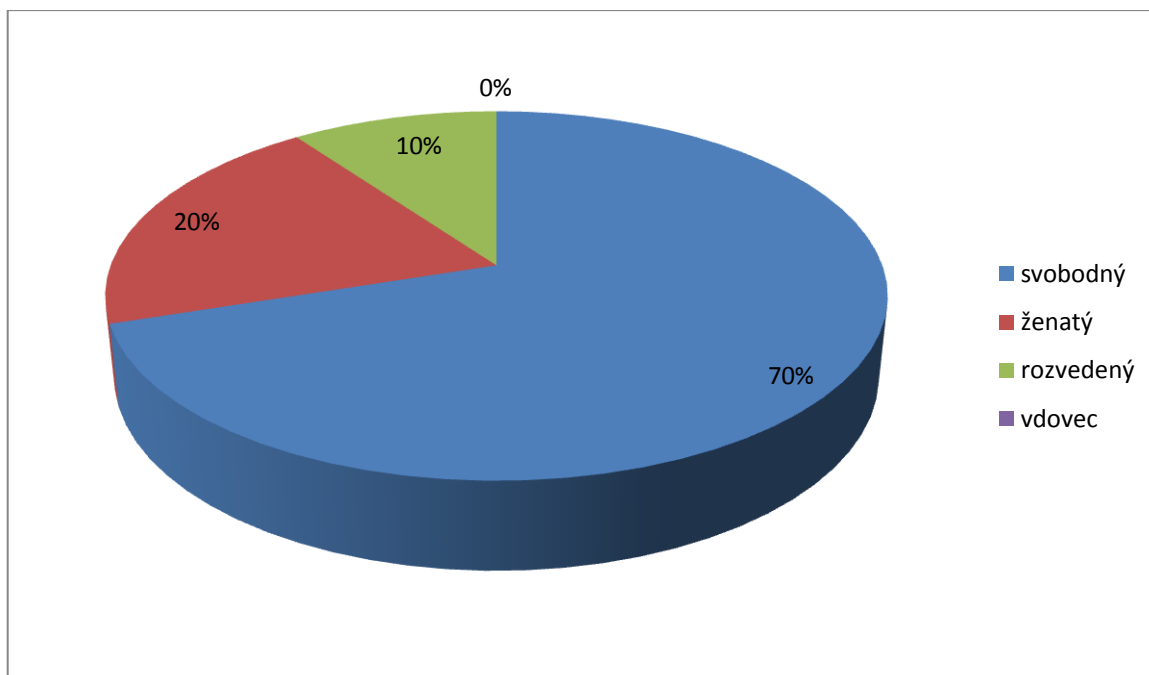

Otázka číslo 4 se týkala rodinného stavu odsouzených, kdy odpovědělo 35 respondentů, že jsou svobodní, ženatých bylo 10, rozvedených 5 a vdovců bylo 0 odsouzených. U této otázky jsme se pokusili zjistit, jaký rodinný vztah mají odsouzení. Předpokládalo se, že bude převažovat stav rozvedený, což se nepotvrdilo. Ve velké většině, která byla 70%, vedl svobodný stav odsouzených vězňů.

Tabulka č. 4. Rodinný vztah odsouzených vězňů.

Rodinný vztah	Odpovědělo	Procenta
a) svobodný	35	70%
b) ženatý	10	20%
c) rozvedený	5	10%
d) vdovec	0	0%
Celkem	50	100%

Graf č. 4. Rodinný vztah odsouzených vězňů.

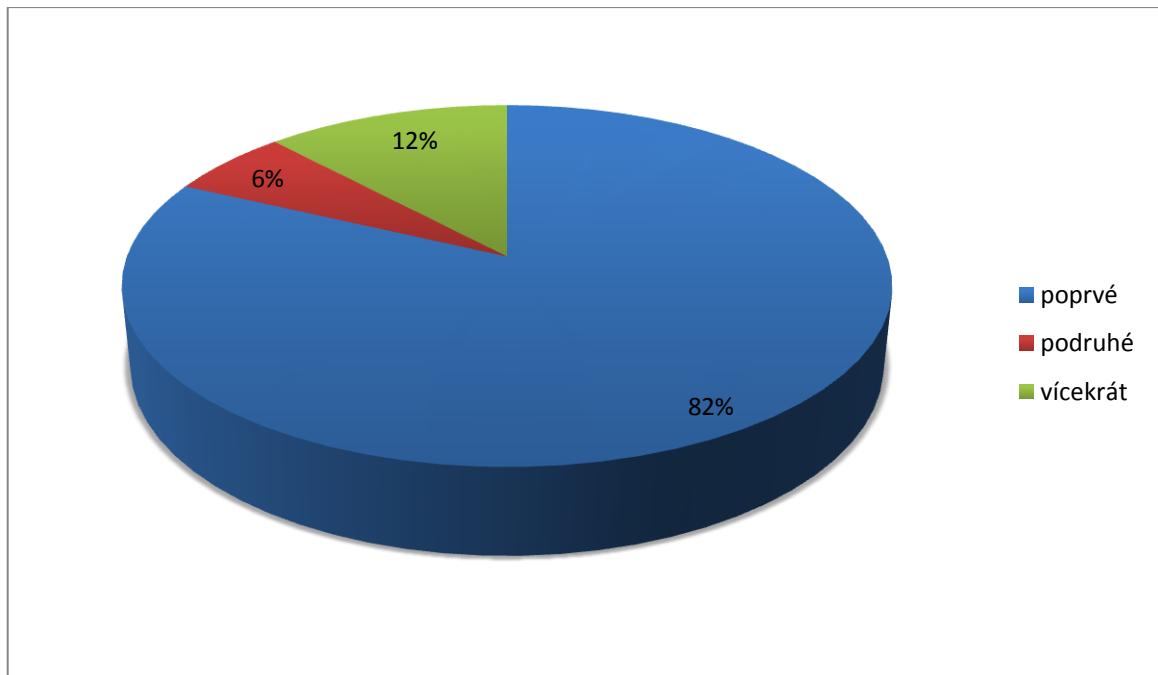

V otázce číslo 5 se ptáme, pokolikáté se už respondenti ocitli ve vězení. Zda je to teprve poprvé, což odpovědělo 41 dotázaných, podruhé se ve vězení ocitli 3 respondenti a vícekrát odsouzeno bylo 6 respondentů. V této otázce jsme se pokusili zjistit, jaký je opakující se stav strávený za mřížemi. Na základě dotazníkového šetření jsme dospěli k závěru, že vysoká část odsouzených vězňů je ve věznici poprvé, a to z vysokých 82%.

Tabulka č. 5. Četnost pobytů ve vězení.

Ve vězení jsem	Odpovědělo	Procenta
a) poprvé	41	82%
b) podruhé	3	6%
c) vícekrát	6	12%
Celkem	50	100%

Graf č. 5. Četnost pobytů ve vězení.

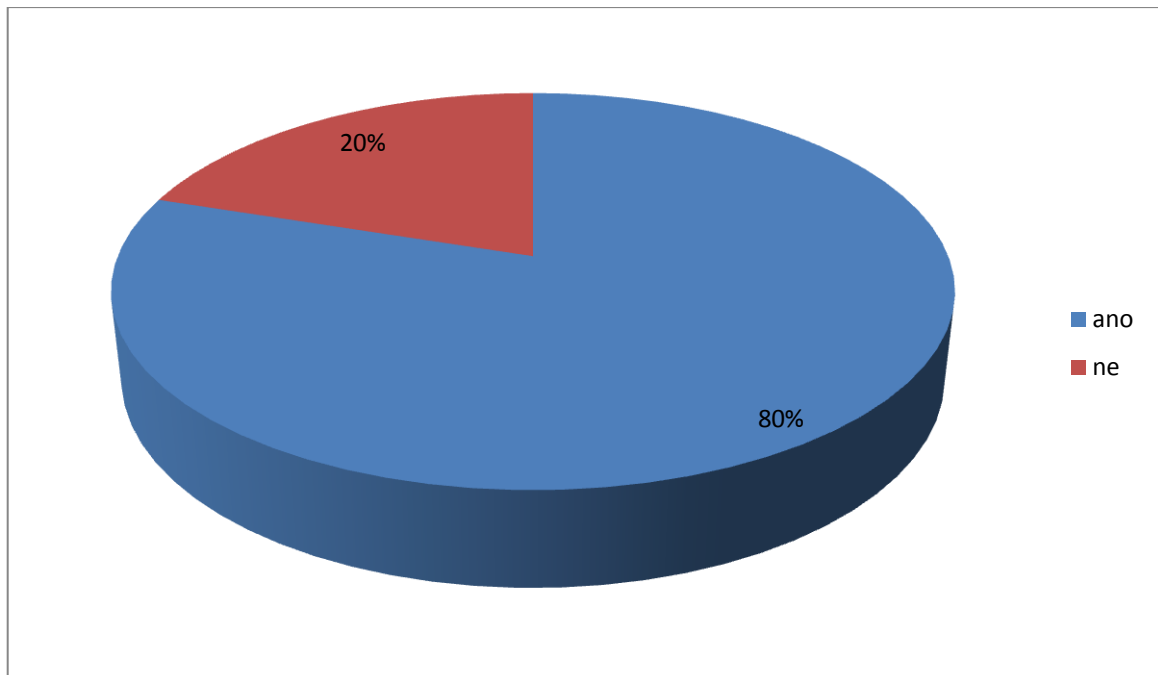

V otázce číslo 6 se zaměřujeme na zjištění, zda byl odsouzený před pobytem ve vězení zaměstnaný. Ano nám odpovědělo 40 dotázaných a ne odpovědělo 10 odsouzených vězňů. V této otázce jsme se snažili zjistit, zda jedinec před odnětím svobody, měl snahu vykonávat zaměstnání či nikoliv. Překvapením bylo zjištění získané analýzou výsledků dotazníku, že řádně zaměstnáno bylo vysokých 80% respondentů.

Tabulka č. 6. Zaměstnanost vězňů před pobytem ve vězení.

Byl jsem před vězením zaměstnaný?	Odpovědělo	Procenta
a) ano	40	80%
b) ne	10	20%
Celkem	50	100%

Graf č. 6. Zaměstnanost vězňů před pobytem ve vězení.

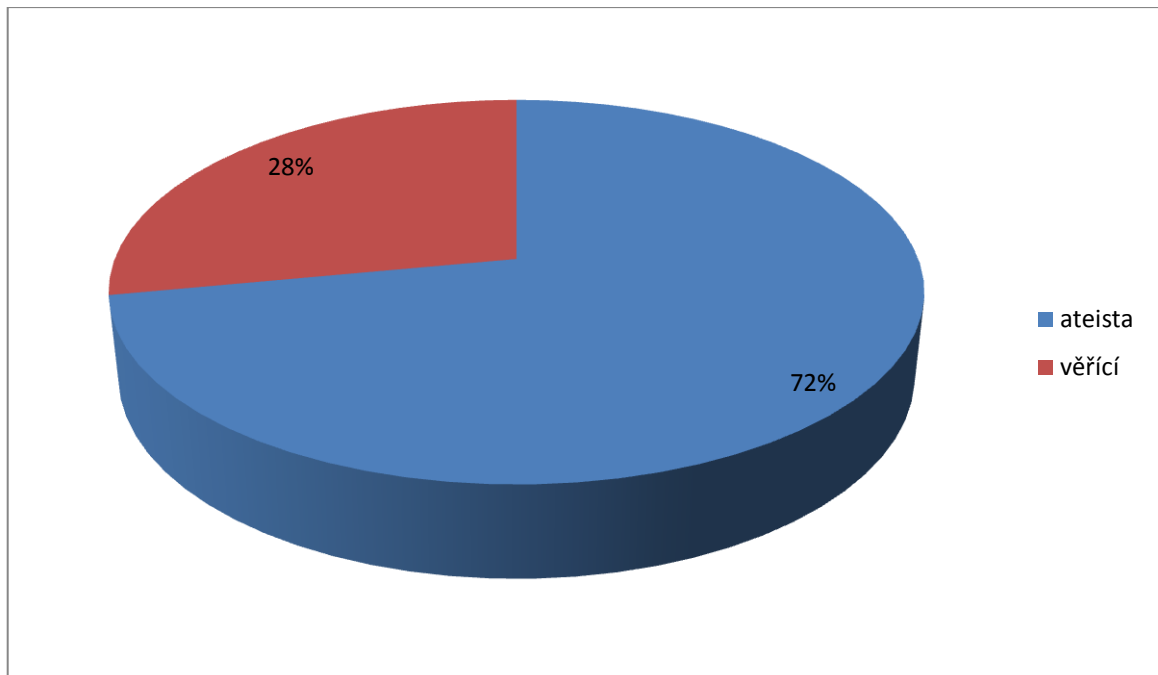

Otázka číslo 7 je o víře odsouzených vězňů. Ateismus přiznalo 36 dotázaných, k víře se hlásilo 14 odsouzených vězňů. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda se odsouzení obracejí k víře. Předpokládali jsme, že převážná většina odsouzených vězňů bude nevěřících, což se podle dotazníkového šetření prokázalo.

Tabulka č. 7. Víra odsouzených vězňů.

Víra odsouzených vězňů	Odpovědělo	Procenta
a) ateista	36	72%
b) věřící	14	28%
Celkem	50	100%

Graf č. 7. Víra odsouzených vězňů.

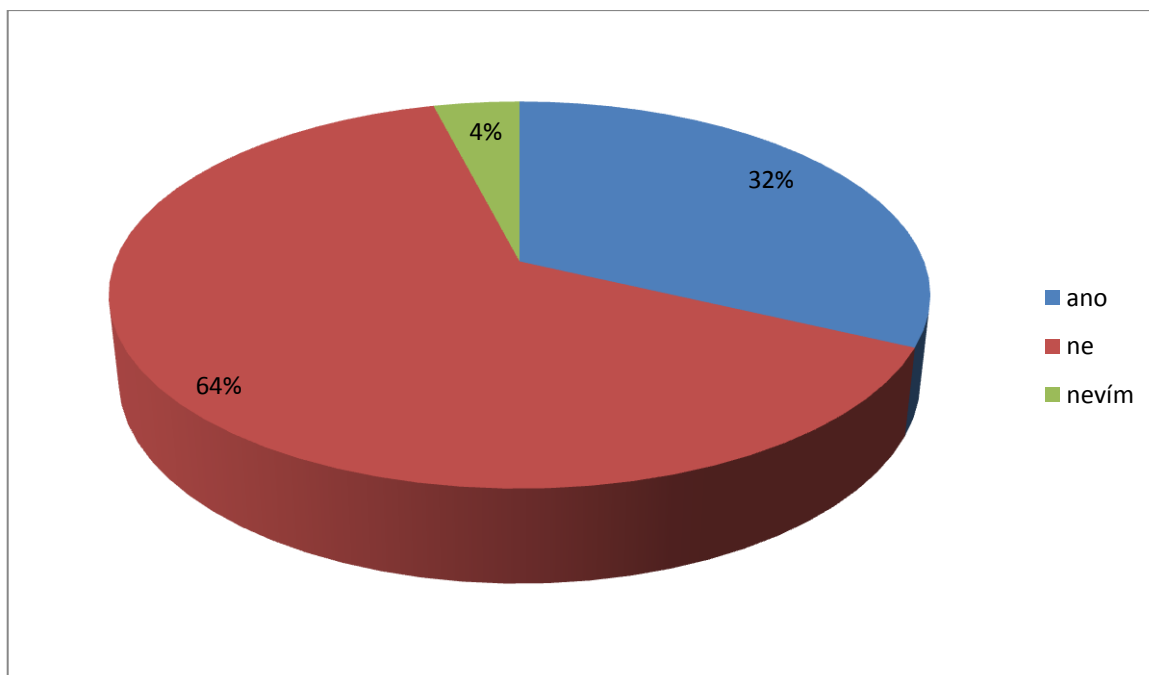

Otázka číslo 8. Zněla: Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“. Odpověď ano zvolilo 16 dotázaných, 32 dotázaných zvolilo odpověď ne a odpověď nevím si vybrali 2 respondenti. Snahou v této otázce bylo zjistit, zda odsouzení respondenti přemýšlejí a řeší svoji budoucnost, nebo se naopak uchylují k momentálnímu jednání. Bylo zjištěno, že ze 64% dotázaných nerazí toto zmiňované heslo „nějak bylo, nějak bude“.

Tabulka č. 8. Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“.

Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	16	32%
b) ne	32	64%
c) nevím	2	4%
Celkem	50	100%

Graf č. 8. Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“.

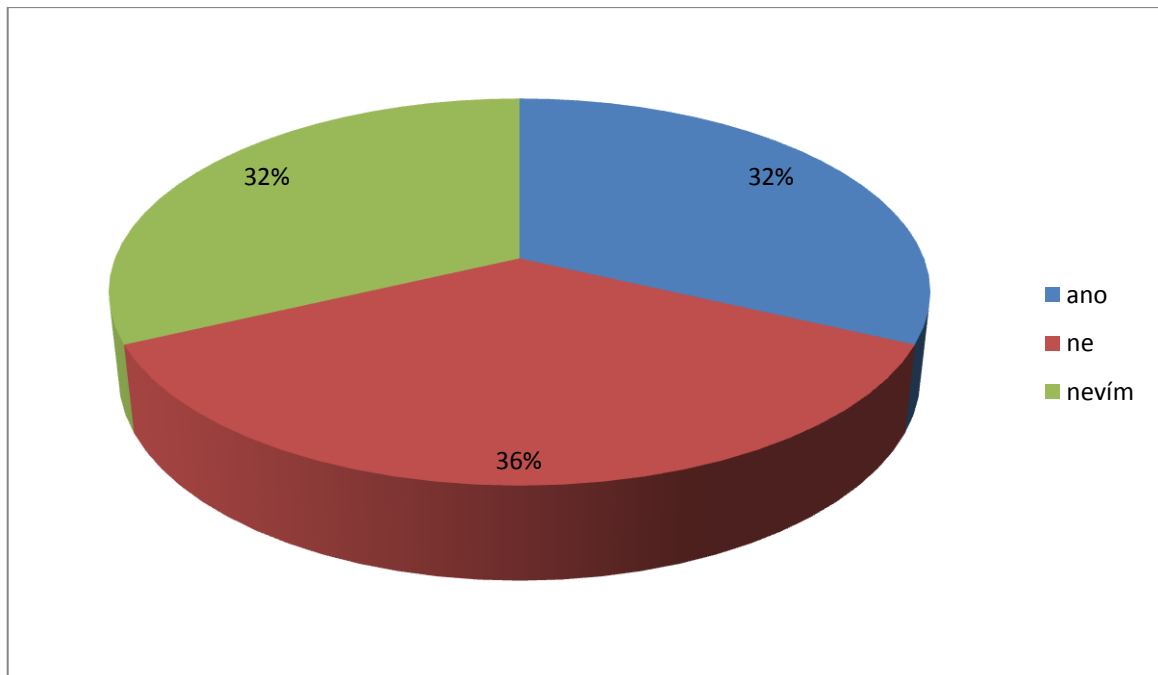

V otázce číslo 9 jsme se tázali, zda si myslí, že druhým lidem nelze důvěřovat. Ano odpovědělo 20 tázaných vězňů, odpověď ne zvolilo 28 dotázaných a variantu nevím zakroužkovali 2 odsouzení vězňové. Význam této otázky jsme viděli v tom pokusit se zjistit, zda odsouzení respondenti jsou k druhým lidem důvěřiví či nikoliv. Podle výsledků dotazníkového šetření je viditelné, že všechny tři odpovědi jsou ve stejném poměru procent.

Tabulka č. 9. Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat.

Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	16	32%
b) ne	18	36%
c) nevím	16	32%
Celkem	50	100%

Graf č. 9. Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat.

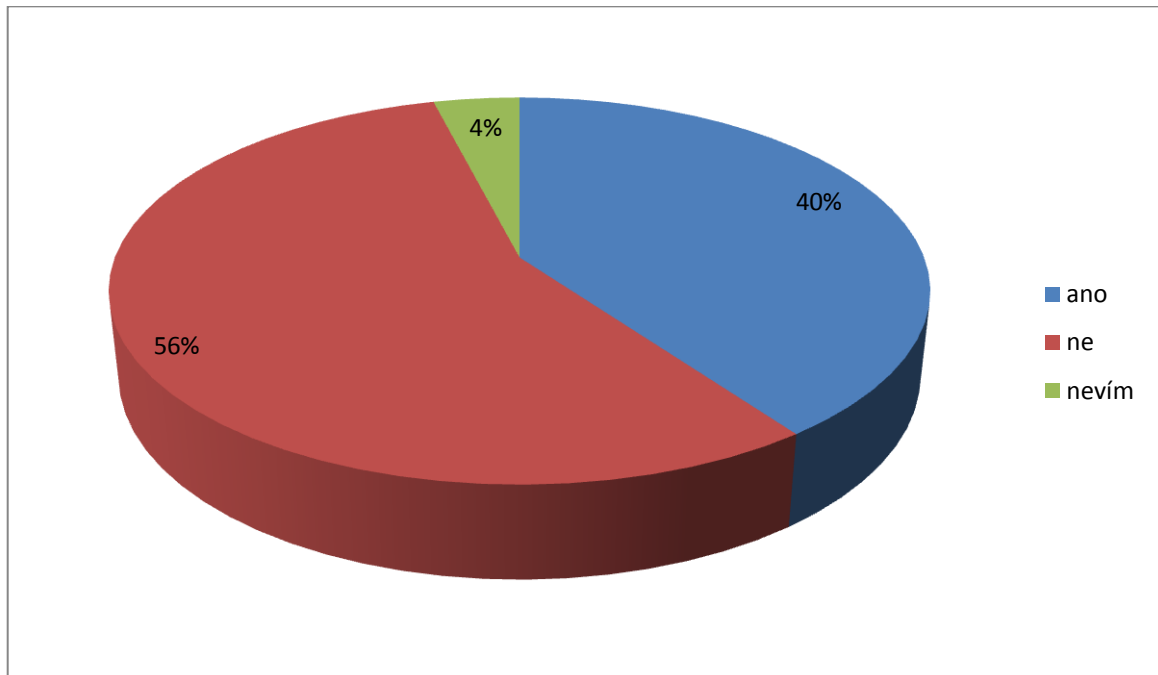

V otázce číslo 10 jsme dotázaným položili otázku, zda činnost obvykle plánují, či se řídí spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou. Odpověď ano zvolilo 20 respondentů, odpověď ne preferovalo 28 dotázaných a odpověď nevím potvrdili 2 odsouzení vězni. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda jsou odsouzení jedinci lákáni činností davu, a proto jednájí zkratovitě.

Tabulka č. 10. Svoji činnost obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou.

Svoji činnost obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	20	40%
b) ne	28	56%
c) nevím	2	4%
Celkem	50	100%

Graf č. 10. Svoji činnost obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou.

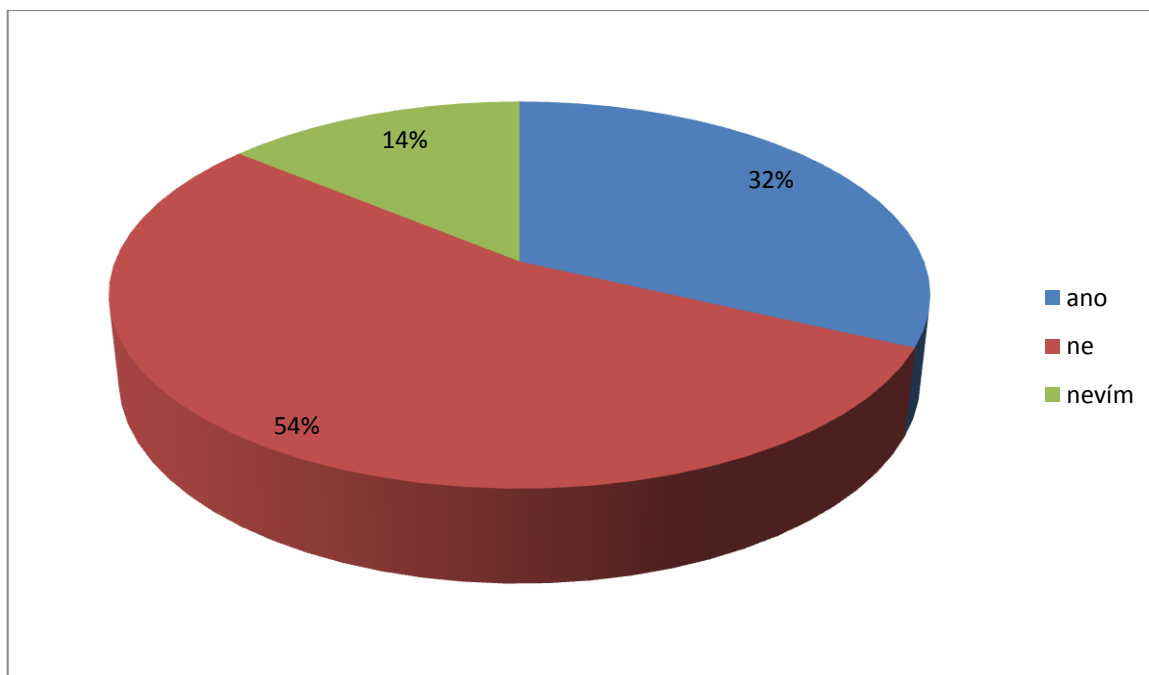

Otázka číslo 11 byla zaměřená na využití poradenské péče po propuštění z vězení. 16 dotázaných zvolilo odpověď ano, odpovědi ne jsme sečetli 27 a nevím potvrdilo 7 respondentů. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda se odsouzení jedinci pokusí eliminovat návratnost do vězení. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 54% odsouzených respondentů tuto péči nevyhledá, 32% dotázaných vězňů péči a poradenství využije a 14% nevím, zda tuto nabídku využije.

Tabulka č. 11. Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení.

Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	16	32%
b) ne	27	54%
c) nevím	7	14%
Celkem	50	100%

Graf č. 11. Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení.

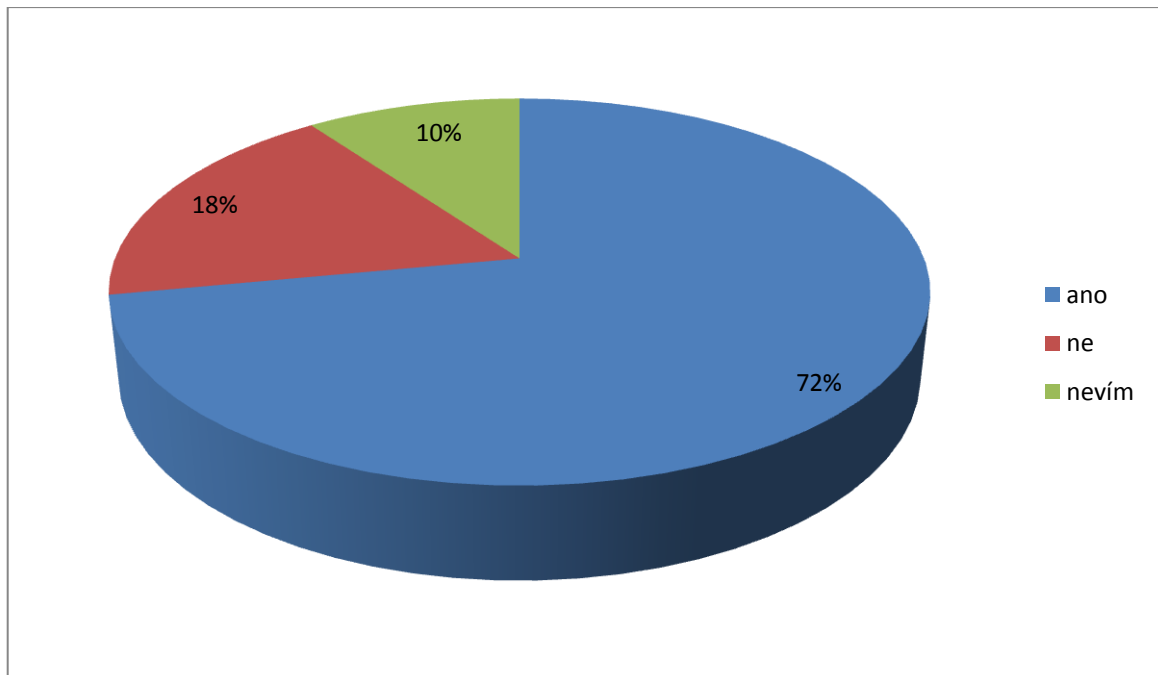

Otázka číslo 12 byla zaměřena na to, zda odsouzení shledávají roli sociálního pracovníka ve vězení za důležitou a potřebnou. Vězňů, kteří odpověděli ano, bylo 36, ne odpovědělo 9 a odpověď nevím upřednostnilo pouze 5 dotázaných vězňů. Sociální práce s odsouzenými je nedílnou součástí činnosti věznice. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda odsouzení jedinci mají zájem o snadnější návrat do běžného života po propuštění brány věznice. Dle dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 72% odsouzených respondentů tuto pomoc vítá a využije ji.

Tabulka č. 12. Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou.

Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	36	72%
b) ne	9	18%
c) nevím	5	10%
Celkem	50	100%

Graf č. 12. Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou.

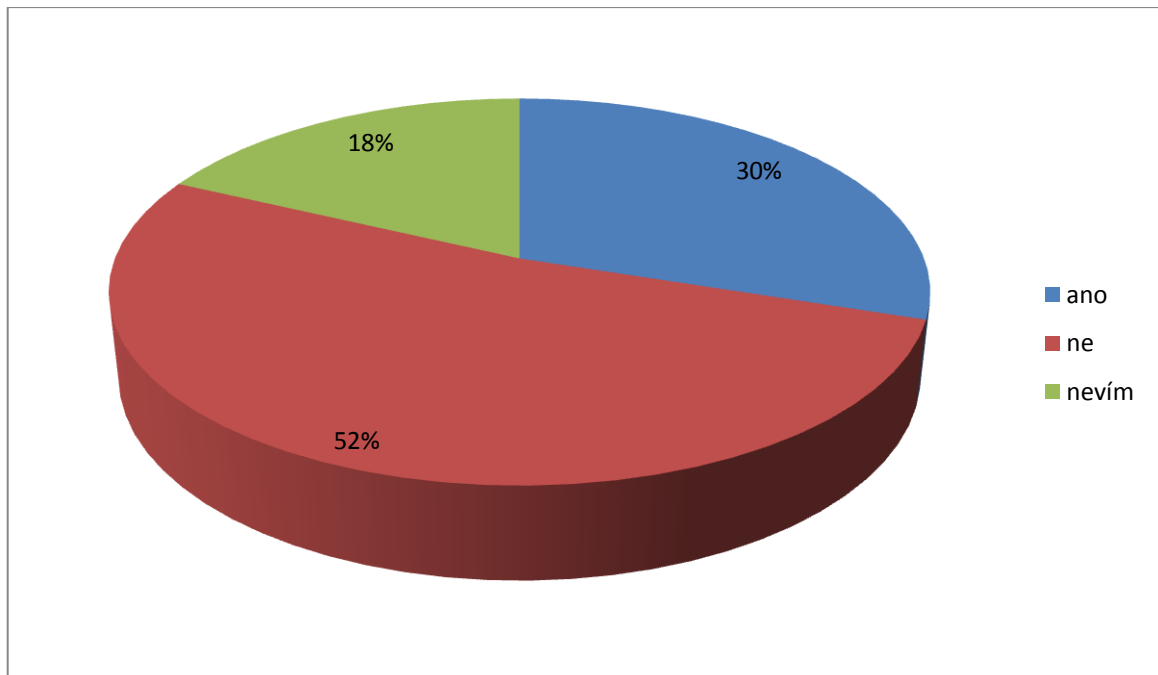

Otázka číslo 13 v dotazníku zněla, zda odsouzení shledávají roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou. Za roli důležitou a potřebnou ji považuje 15 dotázaných, odpověď ne zvolilo 26 respondentů, nedokázalo se rozhodnout 9 vězňů. Touto otázkou jsme se pokusili zjistit, zda odsouzení respondenti potřebují pomoci s otázkami týkajícími se například svědomí, viny, etických hodnot či smyslu života. Potvrdilo se nám a to z 52%, že odsouzení respondenti pomoc duchovního neshledávají za důležitou a potřebnou.

Tabulka č. 13. Shledávám roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou.

Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	15	30%
b) ne	26	52%
c) nevím	9	18%
Celkem	50	100%

Graf č. 13. Shledávám roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou.

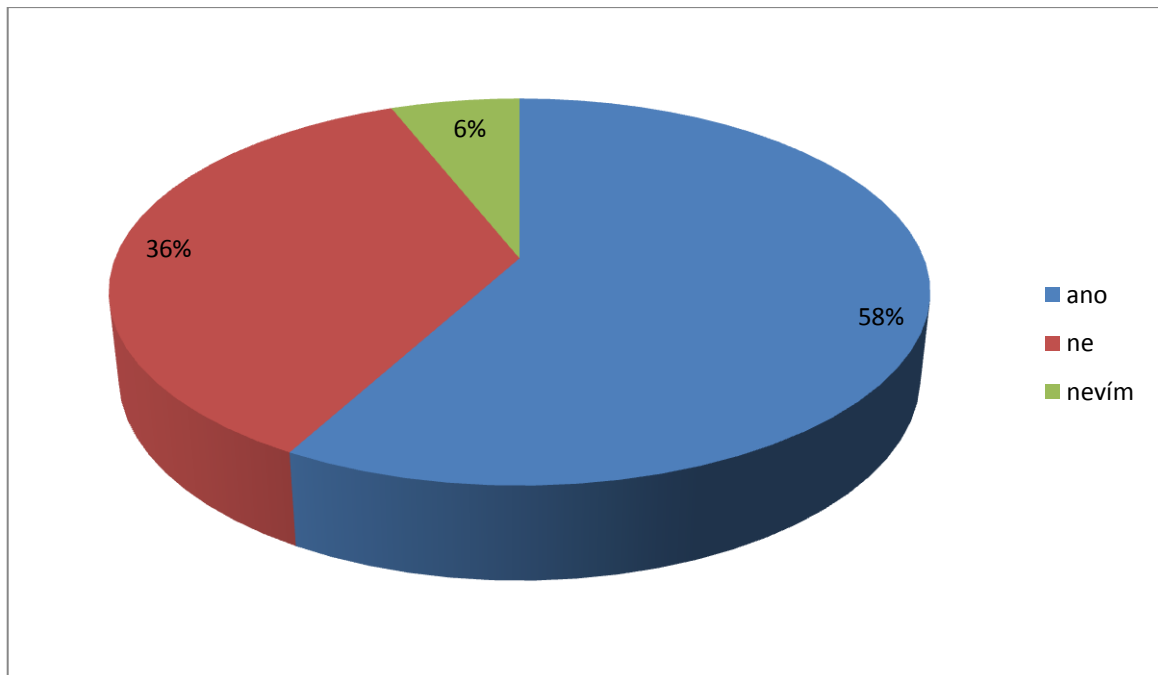

V otázce číslo 14 jsme se pokusili zjistit, zda přizpůsobení do role vězně pro tázaného proběhla okamžitě a bez problémů. Odpověď ano zvolilo 29 respondentů, 18 dotázaných odpovědělo, že přizpůsobení do role neproběhlo okamžitě, a 3 vězni nedokázali odpovědět. V této otázce jsme se snažili zjistit, zda proběhla adaptace a vězeň trest přijal. Tato odpověď se nám potvrdila v 58% dotázaných.

Tabulka č. 14. Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů.

Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	29	58%
b) ne	18	36%
c) nevím	3	6%
Celkem	50	100%

Graf č. 14. Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů.

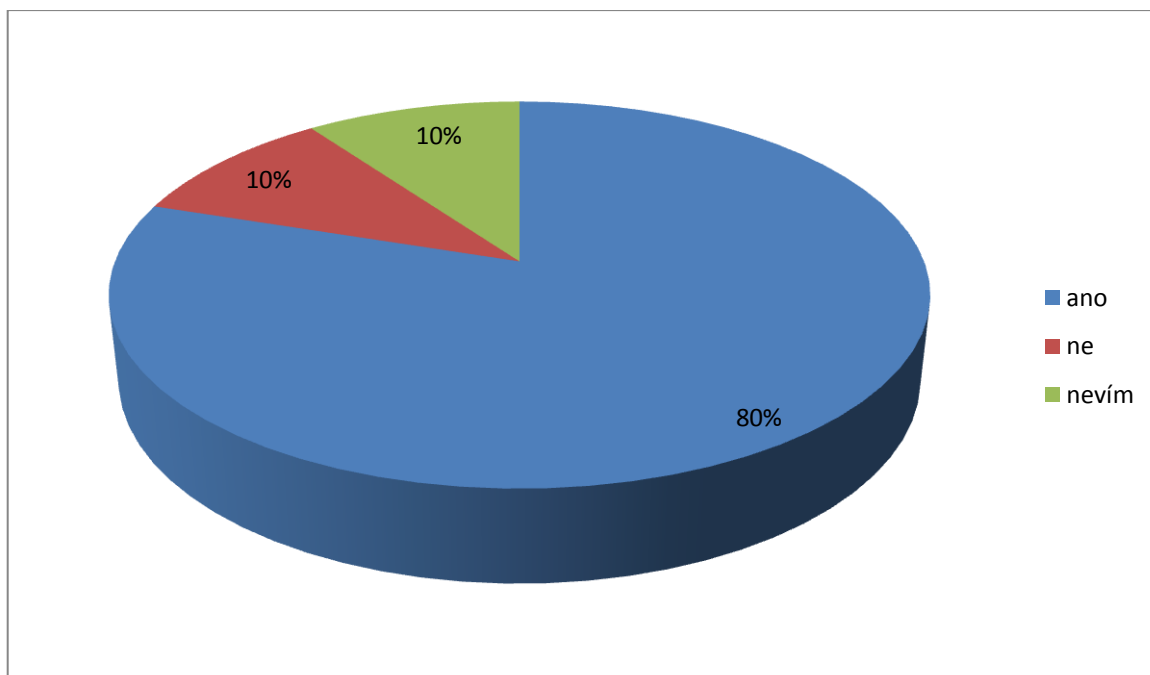

V otázce číslo 15 jsme se pokusili zaměřit, zda dotázaní vězni budou chtít navázat na vztah ve své rodině tam, kde skončil. Navázat vztah se svojí rodinou se pokusí překvapivých 40 dotázaných, odpověď ne zvolilo 5 respondentů a 5 respondentů neví. Tato otázka nám dopomohla zjistit, zda odsouzení mají potřebu komunikace a zpětné vazby se svojí rodinou a blízkými, což se nám v překvapivých 80% potvrdilo.

Tabulka č. 15. Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil.

Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	40	80%
b) ne	5	10%
c) nevím	5	10%
Celkem	50	100%

Graf č. 15. Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil.

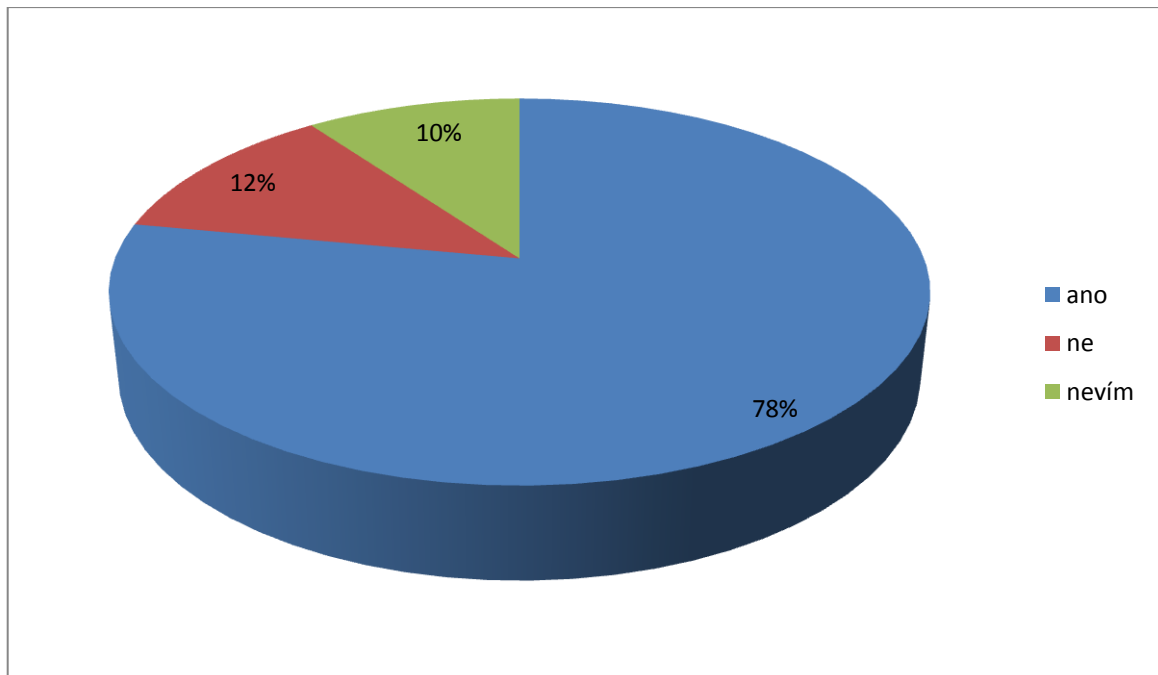

V otázce číslo 16 jsme položili otázku, která se týkala vztahu mezi dotázaným respondentem a jeho spoluvězněm na cele. Vztah je spíše přátelský, odpovědělo 39 dotázaných, odpověď ne upřednostnilo 6 respondentů a odpověď nevím zvolilo 5 dotázaných vězňů. Touto otázkou bylo zjištěno, že 78% dotázaných respondentů má přátelský vztah se svým spoluvězněm.

Tabulka č. 16. Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský.

Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	39	78%
b) ne	6	12%
c) nevím	5	10%
Celkem	50	100%

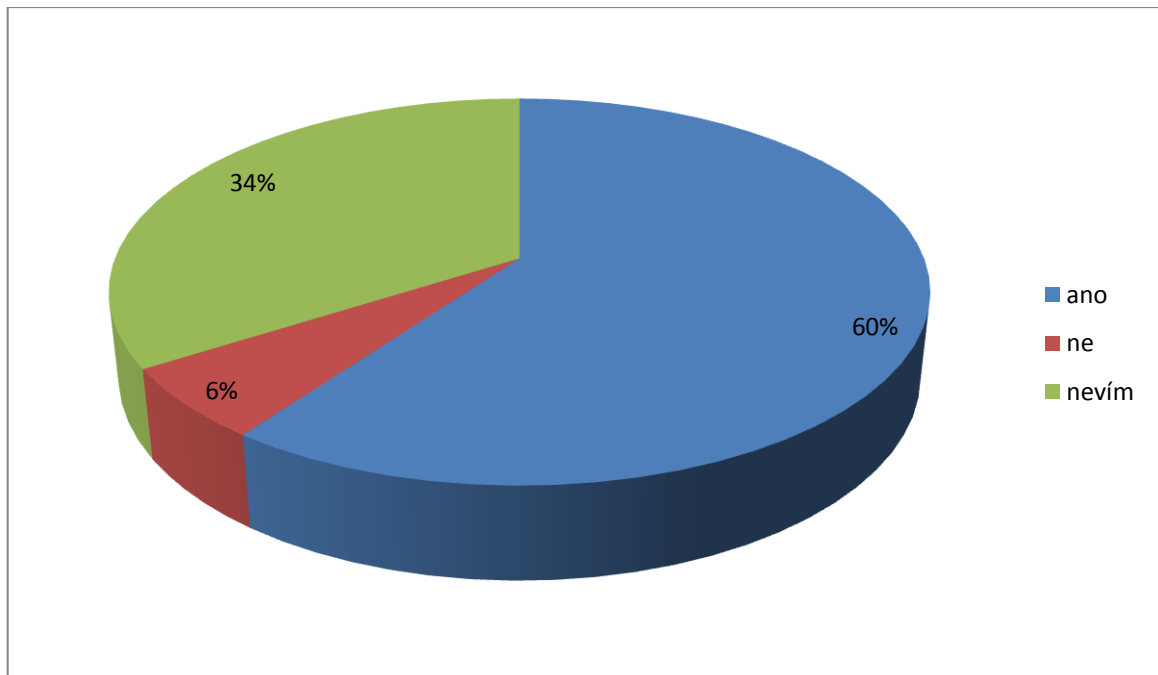
Graf č. 16. Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský.

V otázce číslo 17 jsme se zeptali, zda si odsouzený myslí, že už se do vězení nikdy nevrátí. 30 dotázaných respondentů toto tvrzení potvrdilo, naopak pouze 3 dotázaní zvolili odpověď ne a 17 respondentů si nebylo jistých. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda vězení má nápravnou funkci a může odsouzeného vězně ovlivnit. Podle dotazníkového šetření odpovědí dotázaných respondentů bylo zjištěno z 60%, že vězení nápravnou funkci splnilo.

Tabulka č. 17. Víím, že už se do vězení nikdy nevrátím.

Vím, že už se do vězení nikdy nevrátím.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	30	60%
b) ne	3	6%
c) nevím	17	34%
Celkem	50	100%

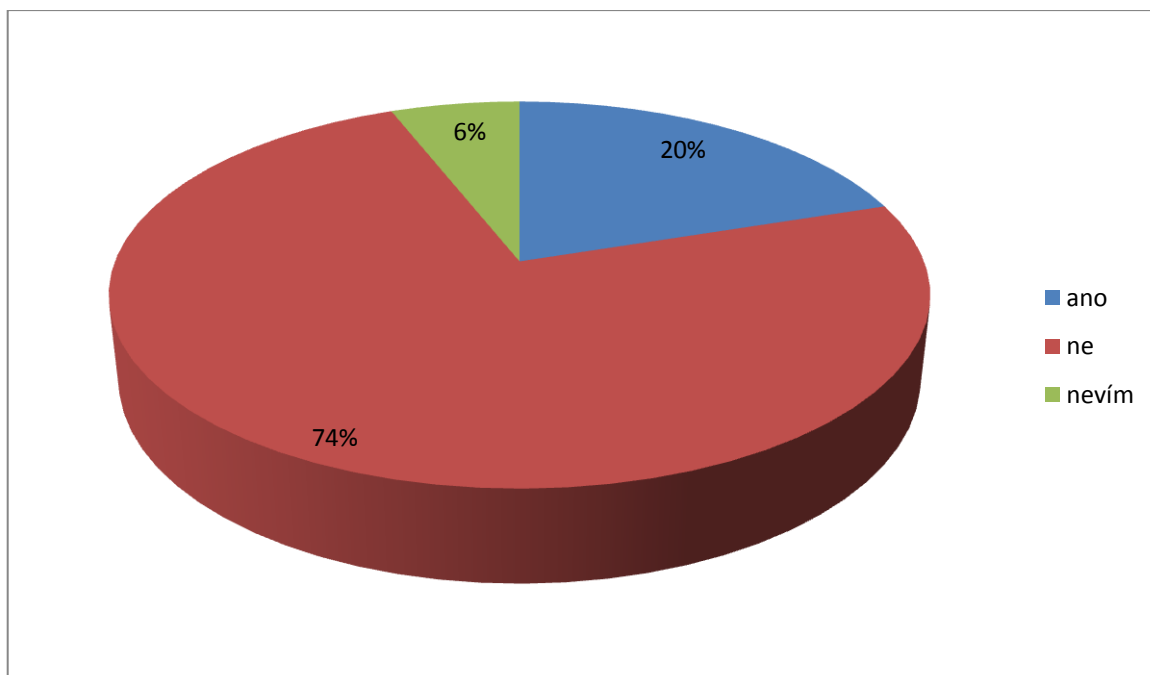
Graf č. 17. *Vím, že už se do vězení nikdy nevrátím.*

Otázka číslo 18 zjišťuje, zda je role odsouzeného respondenta „drsnější“, než ve skutečnosti je. 10 dotázaných respondentů odpovědělo, že ano, naopak ne odpovědělo 37 respondentů a pouze 3 vězni neví. V této otázce jsme se pokusili zjistit, zda odsouzení vězni svoji roli ve vězení hrají a dělají se drsnějšími. Tato teorie se nám nepotvrdila, a to z 74%.

Tabulka č. 18. *Ve vězení je moje role „drsnější“, než ve skutečnosti jsem.*

Ve vězení je moje role „drsnější“ než ve skutečnosti je.	Odpovědělo	procenta
a) ano	10	20%
b) ne	37	74%
c) nevím	3	6%
Celkem	50	100%

Graf č. 18. Ve vězení je moje role „drsnější“, než ve skutečnosti jsem.

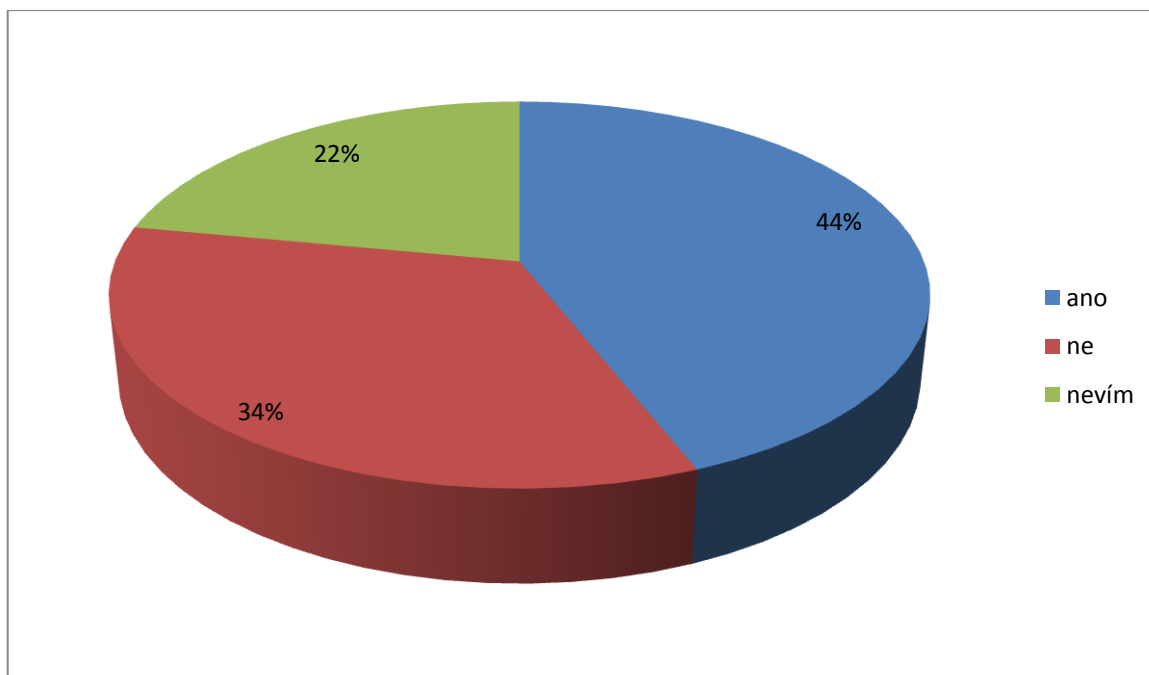

V otázce číslo 19 bylo naší snahou zjistit, zda se vězni budou po návratu z vězení cítit silnější. Ano odpovědělo 22 dotázaných, odpověď ne zvolilo 17 respondentů a 11 vězňů neví. V této otázce byla snaha zjistit, zda se odsouzení budou cítit silnější. Podle dotazníkového šetření se nám tvrzení potvrdilo, a to z 44%.

Tabulka č. 19. Po návratu z vězení se budu cítit silnější.

Po návratu z vězení se budu cítit silnější.	Odpovědělo	Procenta
a) ano	22	44%
b) ne	17	34%
c) nevím	11	22%
Celkem	50	100%

Graf č. 19. Po návratu z vězení se budu cítit silnější.

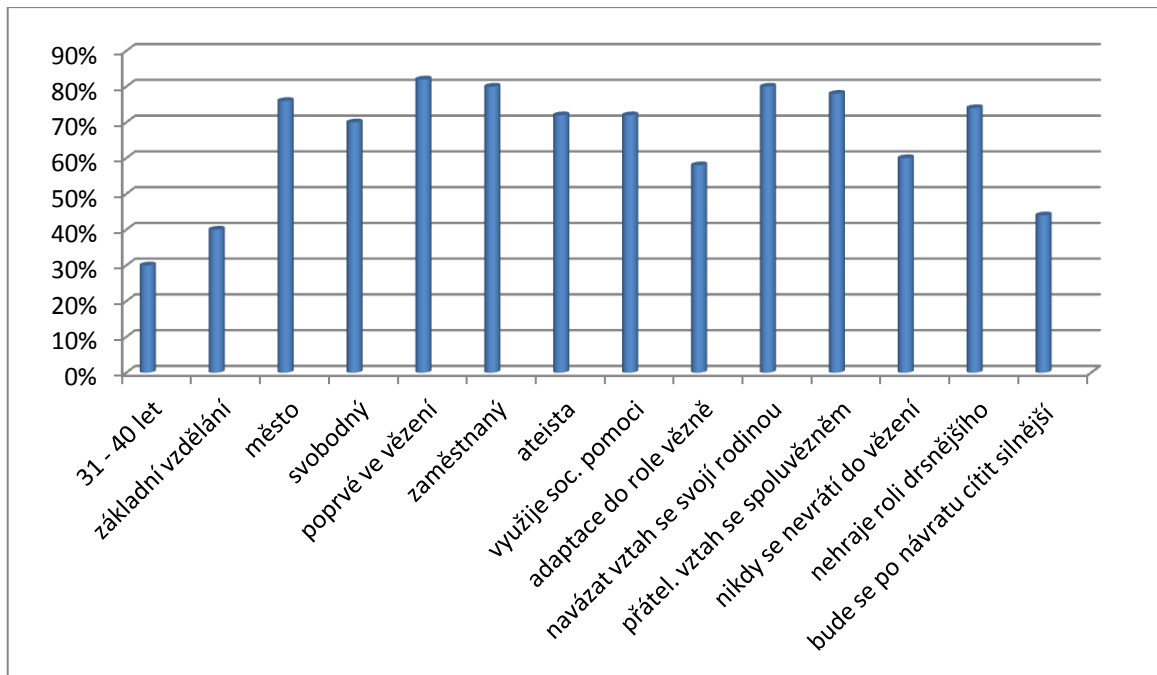
6.3 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

Tato část je věnována analýze výsledků výzkumu, ke kterým jsem dospěla pomocí sestaveného dotazníku. Jednotlivé výsledky jsou převedeny do tabulek, kde jsou uvedeny četnosti odpovědí a jejich relativní četnosti (%). Pro podrobnější přehlednost výsledků jsou použity grafická znázornění pomocí výsečových grafů. Každé otázka je popsána krátkým komentářem dosažených výsledků výzkumu.

Všechny uvedené tabulky a grafy jsou vlastní, vytvořené na základě provedeného výzkumu.

Z dotazníkového šetření bychom mohli vytvořit průměrného vězně dle výsledků výzkumu, který by vypadal následovně.

Graf č. 20. Vypracování průměrného vězně podle vyhodnoceného dotazníku.

H1: Činí jedince agresivním až pobyt ve vězení?

K potvrzení či vyvrácení hypotézy se vztahovaly otázky v dotazníku 5 – 8, kde následně podle grafů je možné vidět, že 82% dotázaných mužů je poprvé trestáno odnětím svobody a před vězením bylo 80% zaměstnáno a 64% nerazí známé heslo „Nějak bylo, nějak bude“.

Platnost hypotézy H1 se v dotazovaném vzorku nepotvrdila.

H2: Nachází se zlo v jedinci již před pobytem ve vězení?

K potvrzení či vyvrácení hypotézy se nabízely v dotazníku otázky 9 a 10. Kde pomocí grafů je názorně vidět, že mezi odsouzeným a ostatními panuje jistá nedůvěra a to z 36%, a svoji činnost obvykle jedinec neplánuje, řídí se spíše momentálním rozpoložením, uvedlo 56% dotázaných.

Platnost hypotézy H2 se v dotazovaném vzorku potvrdila.

H3: Lze pomocí poradenství, duchovních a sociálních pracovníků přispět k eliminaci Zimbardova Luciferova efektu?

Otázky 11 – 13 se respondentů dotazují, zda využijí po propuštění z vězení poradenskou péči, a odpovědi jsou z 54 % procent záporné. Naopak roli sociálního pracovníka ve věznici shledává důležitou a potřebnou 72% dotázaných, a naproti tomu roli duchovního vidí jako nedůležitou 52% tázaných.

Platnost hypotézy H3 se v dotazovaném vzorku nepotvrdila.

H4: Lze se ve vězení bránit jeho negativním vlivům?

K analýze této hypotézy jsou k dispozici otázky 14 – 19, kdy adaptace do role vězně proběhla v pořádku a bez problémů z 58% a přátelský vztah odsouzený respondent udržuje s dalšími spoluvězni z 78%. 60% dotázaných pak cítí, že se do vězení už nikdy nevrátí, a po propuštění chce 80% tázaných navázat kontakt se svojí rodinou. 74% respondentů uvedlo, že se nepřetvařují a nehrají roli drsnějšího ve vězení a po návratu domů se nebudou cítit silnější, uvedlo 44% dotázaných vězňů.

Platnost hypotézy H4 se v dotazovaném vzorku potvrdila.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá tématem Luciferův efekt v českém vězeňství.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsme se pokusili na základě poznatků a informací z odborné literatury vymezit a definovat pojem, co to vlastně Luciferův efekt je, kde se v nás bere. Zimbardo (2014) uvádí, že toto vnímání znamená, že každý jedinec se velmi lehce může stát jak hrdinou, tak i pachatelem zla, podle toho, jak moc jsme ovlivněni situačními silami. Je důležité zjistit, jak lze redukovat situační a systémové síly, které mohou některé z jedinců pohánět k sociální patologii, jak jim je možné zabránit a jak jim je možné předejít.

Profesor Zimbardo (2014) dále vznesl námitky proti tradičnímu zaměření na vnitřní podstatu jedince, jeho dispozice, osobnostní rysy a charakter jako na primární a často jediný terč při snaze o pochopení lidského selhání. Namísto toho poukazuje na to, že i když se většina lidí po většinu času chová řádně, mohou být snadno svedeni k tomu, aby se zapojili do něčeho, co by za normálních okolností posuzovali jako čin jim naprosto cizí, asociální a destruktivní.

Velké množství výzkumů situačních determinantů antisociálního chování, které jsme v této práci posoudili, odhaluje, do jaké míry lze normální, obyčejné lidi přimět, aby se účastnili krutého zacházení s nevinnými lidmi. Většina jedinců v námi zmíněných studiích poslechla autoritu či dav, vyhověla a nechala se přesvědčit a svést, vyskytovala se vždy i menšina, která tomuto jednání odolala. Hrdinství spočívá ve schopnosti odolávat silným situačním silám, které většinu jedinců tak snadno polapí.

Cílem výzkumu praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda se Luciferův efekt v českém vězeňství vyskytuje, zdali je zlo schováno do závoje davu a co dokáže jedince přimět na scestí. Toto nám mělo dokázat dotazníkové šetření, kterého se zúčastnilo celkem 50 odsouzených vězňů z Ropotické věznice. V dotazníku jsou obsaženy otázky, jak moc a zlo působí na jedince a jak zlo skryté v davu věznice na něj jako vězně působí, zda je možná náprava jedince a zda nápravě napomáhá vězeňský systém. Došlo k potvrzení pouze dvou hypotéz H2 a H4 a hypotézy H1 a H3 se nepotvrdily. Je možné říci, že jedinci se nemění a nestávají se pobytem ve vězení agresivnějšími, protože zlo je v nich obsaženo již před uvězněním. Jestliže jedinec procitne a chce se negativním vlivům bránit, musí jim čelit a nesplynout s masou davu. Musí se stát hrdinou okamžiku. *„V tomto životě iluzí a pseudoiluzí se člověk s ryzími ctnostmi, který může být obdivován pro něco významnějšího než jen pro svou popularitu, často ukáže být neopěvovaným hrdinou, učitel, sestra, matka, čestný*

policajt, lidé těžce pracující o samotě, v nedostatečně placených, neatraktivních a nepopulárních zaměstnáních.“ (ZIMBARDO, 2014).

Domnívám se, že cíl mé práce byl naplněn. Využitelnost práce pro sociální pedagogiku shledávám zejména v tom, že by mohla být zajímavá pro sociální pracovníky, pedagogické pracovníky a jejich další práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ALIGHIERI, Dante. *Božská komedie*. V tomto překladu vyd. 1. Překlad Vladimír Mikeš. Praha: Academia, 2009. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1762-8.
2. BON, Gustave. *Psychologie davu*. Praha: Kra, 1994. ISBN 80-901527-8-3.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.
4. FIALA, Jiří. *Unde malum?*. Časopis Vesmír. Praha: Euromedia Group, říjen 2005, č. 84, s. 563.
5. FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat: kniha o zrodu vězení*. Překlad Čestmír Pelikán. Praha: Dauphin, 2000. Studie (Dauphin). ISBN 80-86019-96-9.
6. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
7. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
8. JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012. ISBN 978-80-87182-24-6.
9. LACKO, David. *Poslušnost vůči autoritě: Proč lidé zabíjejí na rozkaz?* [online], [cit.2014-10-07]. Dostupné na <https://www.kzamysleni.cz/poslusnost-vuci-autorite-proc-lidi-zabijeji-na-rozkaz/>
10. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.
11. MILTON, John. *Ztracený ráj*. 1. vydání, v tomto překladu třetí. Překlad Josef Julius David. Ilustrace Gustave Doré. Praha: Vadim Charkovský, 2015. ISBN 978-80-260-9007-6.
12. PRAŠKO, Ján. *Poruchy osobnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-737-X.
13. RÖHR, Heinz-Peter. *Hysterie - strach z odmítnutí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-607-0.

14. RUIZ, Miguel a Janet MILLS. *Čtyři dohody: pracovní kniha*. Hodkovičky: Pragma, 2004. ISBN 80-7205-925-4.
15. RUIZ, Miguel. *Hlas poznání: toltécká kniha moudrosti*. Hodkovičky: Pragma, c2004. ISBN 80-7205-148-2.
16. RUIZ, Miguel. *Láska, vztahy a přátelství*. Hodkovičky: Pragma, 2003. ISBN 80-7205-940-8.
17. SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
18. SLATER, Lauren. *Pandořina skříňka: nejvýznamnější psychologické experimenty dvacátého století*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008. Aliter (Argo: Dokořán). ISBN 978-80-7203-985-2.
19. SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.
20. TŘEŠŇÁK, Petr. *Měl jsem to zastavit dřív: S Philipem Zimbardem o zlu v nás, ochraně sojek a výchově hrdinů*. Respekt. 2011, 10. - 16. říjen, č. 41, str. 50.
21. VESELÝ, Luboš. *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. V Praze: XYZ, 2007. ISBN 978-80-87021-82-8.
22. VESELÝ, Luboš. *Jak se vraždí v Čechách*. V Praze: Daranus, 2013. ISBN 978-80-87423-45-5.
23. VÍZDAL, František. *Techniky poznávání osobnosti*. Brno: BonnyPress, 2005. ISBN neuvedeno.
24. ZÁHORSKÁ, Jindřiška. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-236-2.
25. ZIMBARDO, Philip G, Jiří FIALA a Martina KLICPEROVÁ-BAKER. *Moc a zlo: sociálně psychologický pohled na svět*. Břeclav: Moraviapress, 2005. Knihovna Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97. ISBN 80-86181-80-4.
26. ZIMBARDO, Philip G. *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. Společnost (Academia). ISBN 978-80-200-2346-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Escherův obrázek Andělé a ďáblové	13
Obrázek 2. Milgramův experiment experimentátor, oběť, učitel.....	27
Obrázek 3. Věznice Rapotice.....	33

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. <i>Věk</i>	35
Tabulka 2. <i>Vzdělání</i>	36
Tabulka 3. <i>Rodiště</i>	37
Tabulka 4. <i>Rodinný stav</i>	38
Tabulka 5. <i>Četnost pobytů ve vězení</i>	39
Tabulka 6. <i>Byl jste před vězením zaměstnaný</i>	40
Tabulka 7. <i>Víra</i>	41
Tabulka 8. <i>Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“</i>	42
Tabulka 9. <i>Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat</i>	43
Tabulka 10. <i>Svoji činnosti obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou</i>	44
Tabulka 11. <i>Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení</i>	45
Tabulka 12. <i>Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou</i> ...46	46
Tabulka 13. <i>Shledávám roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou</i>47	47
Tabulka 14. <i>Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů</i>48	48
Tabulka 15. <i>Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil</i>49	49
Tabulka 16. <i>Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský</i>50	50
Tabulka 17. <i>Vím, že se už do vězení nikdy nevrátím</i>51	51
Tabulka 18. <i>Ve vězení je moje role „drsnější“ než ve skutečnosti je</i>52	52
Tabulka 19. <i>Po návratu z vězení se budu cítit silnější</i>53	53

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. <i>Věk</i>	36
Graf 2. <i>Vzdělání</i>	37
Graf 3. <i>Rodiště</i>	38
Graf 4. <i>Rodinný stav</i>	39
Graf 5. <i>Četnost pobytů ve vězení</i>	40
Graf 6. <i>Byl jste před vězením zaměstnaný</i>	41
Graf 7. <i>Víra</i>	42
Graf 8. <i>Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“</i>	43
Graf 9. <i>Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat</i>	44
Graf 10. <i>Svoji činnosti obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou</i>	45
Graf 11. <i>Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení</i>	46
Graf 12. <i>Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou</i>	47
Graf 13. <i>Shledávám roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou</i>	48
Graf 14. <i>Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů</i>	49
Graf 15. <i>Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil</i>	50
Graf 16. <i>Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský</i>	51
Graf 17. <i>Vím, že se už do vězení nikdy nevrátím</i>	52
Graf 18. <i>Ve vězení je moje role „drsnější“ než ve skutečnosti je</i>	53
Graf 19. <i>Po návratu z vězení se budu cítit silnější</i>	54
Graf č. 20. <i>Vypracování průměrného vězně podle vyhodnoceného dotazníku</i>	55

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P3: DOTAZNÍK K VÝZKUMU V PRAKTICKÉ ČÁSTI

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K VÝZKUMU V PRAKTICKÉ ČÁSTI

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentka třetího ročníku oboru Sociální pedagogika. Pracuji na bakalářské práci týkající se života lidí stráveném ve vězení.

Chci vás požádat o vyplnění dotazníku, který mi pomůže zjistit důležité informace a ty následně zpracovat v mé bakalářské práci.

Dotazník má 19 otázek, na které budete odpovídat zakroužkováním vždy jen jedné odpovědi. Dotazník je anonymní a slouží pouze pro studijní účely.

Předem Vám děkuji za vaši ochotu a čas.

1. Věk

- a) 18 – 25 let
- b) 26 – 30 let
- c) 31 – 40 let
- d) 41 – 50 let
- e) 51 – 60 let
- f) 61 – a více

2. Vzdělání

- a) Základní
- b) Střední bez maturity / vyučen
- c) Střední s maturitou
- d) Vysokoškolské

3. Rodiště

- a) Velkoměsto
- b) Město
- c) Vesnice

4. Rodinný stav

- a) Svobodný
- b) Ženatý
- c) Rozvedený
- d) Vdovec

5. Ve vězení jsem

- a) Poprvé
- b) Podruhé
- c) Vícekrát

6. Byl jste před vězením zaměstnaný?

- a) Ano
- b) Ne

7. Víra

- a) Ateista
- b) Věřící

8. Často v životě razím heslo „nějak bylo, nějak bude“.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

9. Myslím si, že druhým lidem nelze důvěřovat.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

10. Svoji činnost obvykle neplánuji, řídím se spíše momentálním rozpoložením nebo myšlenkou.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

11. Využiji péči a poradenství po propuštění z vězení.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

12. Shledávám roli sociálního pracovníka ve věznici za důležitou a potřebnou?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

13. Shledávám roli duchovního ve věznici za důležitou a potřebnou?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

14. Moje přizpůsobení do role vězně proběhla okamžitě a bez problémů.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

15. Po propuštění navážu vztah ve své rodině tam, kde jsem skončil.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

16. Můj vztah se spoluvězněm na cele je spíše přátelský.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

17. Vím, že se už do vězení nikdy nevrátím.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

18. Ve vězení je moje role „drsnější“ než ve skutečnosti je.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

19. Po návratu z vězení se budu cítit silnější.

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím